

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1931.

Första kammaren.

Nr 38.

Tisdagen den 19 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 8—11 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 81—90.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag), dels ock i ämnet väckta motioner.

*Förslag till
vanartslag.*

Genom en den 24 februari 1931 till riksdagen avlämnad proposition, nr 100, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag).

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 218, av herr *Reuterskiöld* m. fl.;

nr 233, av herr *Möller* m. fl.;

nr 234, av fröken *Hesselgren*; och

nr 235, av herr *Ekman*; samt

inom andra kammaren:

nr 387, av herr *Lindgren* m. fl.;

nr 391, av herr *Hansson* i Stockholm m. fl.; och

nr 396, av herr *Flyg* m. fl.

I de likalydande motionerna I: 218 och II: 387 hade yrkats, att riksdagen ville avslå propositionen.

I de jämväl likalydande motionerna I: 233 och II: 391 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå ifrågavarande lagförslag samt hos Kungl. Maj:t anhålla, att vid utarbetandet av nytt lagförslag i ämnet vissa i motionerna angivna erinringar måtte bli beaktade.

I motionen I: 234 hade yrkats, *dels* att vanartslagen måtte äga tillämpning endast å person, som fyllt 21 år, att 3 § — innehållande vissa bestämmelser rörande sedeslöst leverne — måtte avslås samt att de ändringar, som härav föranleddes i övriga lagrum, måtte vidtagas, *dels ock* att riksdagen måtte besluta begära, att Kungl. Maj:t till 1932 års riksdag ville inkomma med förslag till sådan ändring av lagen om samhällets barnavård, att denna lags tillämpning komme att utsträckas till ungdom under 21 år, och att, i händelse föreliggande lagförslag icke antoges, nu gällande lösdrivarlags tillämpningsområde ändrades från 18 till 21 år. I motionen hade vidare yrkats, att riksdagen

Första kammarens protokoll 1931. Nr 38.

*Förslag till
vanartslag.* måtte besluta begära, att Kungl. Maj:t till 1932 års riksdag ville inkomma med förslag till ändring av strafflagen efter vissa i motionen angivna grunder.

(Forts.)

I motionen I: 235 hade hemställts, att riksdagen ville för sin del besluta, att i den föreslagna lagens 5 kap. måtte intagas en paragraf av innehåll, *att* vid varje arbetstanstalt skulle vara anställt ett särskilt biträde, som hade att tillhandaga såväl anstaltens styrelse som de barnavårds- och skyddsnämnder, vilka det begärde, med anvisningar, råd och arbete för förmedling av överenskommelser om beredande av sysselsättning eller arbetsanställning åt hjälpbehövande, varom i sagda lag sades; *samt att* ersättning till sådant biträde för resor i tjänsten skulle gäldas av statsverket. Alternativt hade hemställts, att vederbörande utskott ville föreslå den lagtext eller åtgärd, som erfordrades för den i motionen uttryckta tankens förverkligande.

Slutligen hade i motionen II: 396 yrkats, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition måtte besluta att i skrivelse till regeringen hemställa om framläggande för 1932 års riksdag av förslag om upphävande av 1885 års lag angående behandling av lösdrivare samt de författningsändringar i övrigt, som bleve en följd av ett dylikt beslut.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet under åberopande av vad däri anförts hemställt,

A) att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas;

B) att motionerna I: 218 och II: 387 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A);

C) att motionerna I: 233 och II: 391, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

D) att motionen I: 234, i den mån den icke kunde anses besvarad genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

E) att motionen I: 235, i den mån den icke kunde anses besvarad genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

F) att motionen II: 396, i den mån den icke kunde anses besvarad genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vidkommande utskottets hemställan under A) hade reservation anförts av herr *Granström* och herr *Andersson* i Rasjön, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka propositionen.

Därjämte hade vidkommande motiveringen till utskottets hemställan under nämnda punkt reservationer avgivits

1) beträffande motiveringen i dess helhet av herr *Hagman* och herr *Magnusson* i Kalmar, vilka på anförda skäl biträtt utskottets hemställan om avslag å den föreliggande propositionen;

2) beträffande särskilda delar av motiveringen:

a) i fråga om avdelningen I i utskottets utlåtande — vilken avdelning rörde förslaget i allmänhet — dels av herr *Petrén*, som ej antytt sin åsikt, dels ock av herrar *Norman*, *Hage* och *Olovson* i Västerås, vilka ansett, att utskottets eget yttrande i denna del bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits;

b) i fråga om avdelningen II i utskottets utlåtande — i vilken avdelning utskottet behandlat vissa viktigare principiella frågor — av herr *Norman*, frö-

ken *Hesselgren*, herr *Hage* och herr *Olovson* i Västerås, vilka ansett, att utskottets eget yttrande vid i reservationen angivna punkter bort avfattas på sätt reservationen visade.

*Förslag till
Lagslag.
(Forts.)*

Herr Westman: Herr talman! För att förebygga varje missförstånd tillåter jag mig att i avseende å detta ärendes föredragning fästa kammarens uppmärksamhet därvid, att ärendet nu föredrages i dess helhet, vilket innebär, att överläggningen omfattar såväl samtliga punkter i utskottets kläm som även motiveringen, och att alla de yrkanden, som kammarledamöterna kunna önska framställa, följaktligen böra göras under den överläggning, som nu börjar.

Herr Granström: Herr talman! Säsom kammarens ärade ledamöter behagade finna, är vid utskottets utlåtande fogad en reservation, undertecknad av mig och en medreservant från andra kammaren. Jag torde därför i någon mån böra motivera den ståndpunkt, som föranlett oss att framlägga denna reservation. Om jag härvid i något högre grad än eljest måste taga kammarens uppmärksamhet i anspråk, motiveras detta dels av ämnets obestridliga vikt och omfattning, dels kanske också därav, att jag icke förut i nämnvärd grad belastat kammarens protokoll.

Först måste jag för min personliga del mycket beklaga, att det i Kungl. Maj:ts proposition framlagda förslaget till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt icke lyckats tillvinna sig andra lagutskottets intresse och förståelse, icke ens i den grad, att det gjorts ett allvarligt försök att på grundval av den kungl. propositionen utforma ett förslag och framlägga detta för riksdagen.

Behovet av en förbättrad lagstiftning rörande samhällets ingripande gentemot vissa asociala individers levnadssätt är dock så erkänt, att skyndsamma åtgärder för skapande av bättre möjligheter måste anses synnerligen trängande. Så mycket förarbete är också utfört, att på detta förarbete borde kunna byggas positiva beslut, så mycket mera som detta förarbete är utfört av våra erkänt mest sakkunniga på detta område. Det synes mig, som om det verkligen icke varit en dag för tidigt, att vi nu fått en bättre och humanare lagstiftning rörande behandlingen av dem, som genom sitt levnadssätt och hela sin inställning utgöra en fara för samhällslivet, än den föräldrade lagstiftning, som nu gällande lösdruvarlag utgör och som i mycket ringa grad står i samklang med en nyare tids uppfattning. Säkerligen har också det fleråriga arbete, som pågått för denna frågas utredning, varit så pass allsidigt och djupt inträngande, att några nya synpunkter knappast kunna utvinnas. Därtill kommer, att två regeringar haft tillfälle att överarbeta de sakkunnigas förslag, och då dessa regeringar givit sitt gillande till det nu framlagda förslaget i dess huvuddrag, synes det mig också kunnat vara möjligt att för riksdagen framlägga ett sådant förslag, att det kunnat leda fram till ett verkligt beslut i frågan.

Så synes emellertid icke komma att ske. Frågan skall ännu en gång — för huru lång tid framåt, vet man icke — kastas i utredningens stöpslev, och om också utskottet trott sig i sin motivering kunna giva vissa anvisningar, huru det nya förslaget skall utformas, så torde det ställa sig ytterligt ovisst, huruvida utskottet träffat den mening, som omfattas av riksdagens flertal. Bättre synes mig då hava varit, att först andra lagutskottet och sedan även riksdagen fattat positiva beslut på de punkter, där olika meningar velat göra sig gällande. De olika linjerna äro nämligen icke flera, än att de kunnat med god vilja utformas på grundval av det föreliggande förslaget, som enligt min tanke väl tillvaratager den samhällsåskådning, som, på samma gång den vill ge tillbörligt skydd åt samhällets alla individer, också vill ge hjälp och vård åt de vilseförda och bortkomna av samhällsmedlemmarna. Jag erinrar endast

Förslag till
paragrafslag.
(Forts.)

om, att blott för några dagar sedan fattade riksdagen beslut i en fråga, där meningarna voro så pass delade, att strängt taget bara en enda stod bakom utskottets beslut i dess helhet.

Efter min enkla uppfattning och så långt jag förmår bedöma frågan, erbjuder förslaget betydande förtjänster i berörda hänseende. Det vidgar området för samhällets ingripande ej blott till dem, som förgått sig mot samfundsordningen, utan även till dem, som stå i fara att råka vilse, att bliva asociala individer. Det vill ej endast straffande ingripa mot dem, som föra ett samhällsskadligt levnadssätt, utan det betonar samtidigt mycket starkt, att dessa individer skola göras till föremål för fostrande åtgärder, dels genom förebyggande, dels genom korrigerande åtgärder och dels slutligen genom vad som är nyhet i lagstiftningen på detta område men som måste tillmätas mycket stor betydelse genom eftervärdande åtgärder. Om man nämligen, efter att hava tagit hand om en sådan vilsekommen individ och möjligen för tillfället lyckats åstadkomma förbättring, lämnar honom åt sitt öde, är det stor fara för, att han på nytt råkar vilse, och detta kan också leda därhän, att samhällets föregående ingripande, långt ifrån att vara till gagn, tvärtom kan bliva till skada. De, som skola tagas om hand enligt detta lagförslag, äro dels sådana, som efter att hava fyllt 18 år undandraga sig att efter förmåga ärligen försörja sig och tillika i sitt levnadssätt förete de asociala yttringar, som angivas i förslagets 2 §. — Jag skall icke upptaga kammarens tid med att uppläsa dessa paragrafer, ty dels återfinnas de i propositionen, dels också i utskottsutlåtandet. — Utom dessa, som sålunda upptagas i 2 § i förslaget, omfattar detsamma även sådana sedeslösa, som avses i 3 § och genom sitt levnadssätt utgöra en fara för samhällslivet.

Men det nya förslaget har den stora fördelen — jag måste säga den stora klarheten — att det vänder sig endast mot dem, som undandraga sig att efter förmåga ärligen försörja sig. Det riktar sig sålunda framför allt emot dem, som kallas arbetsskygga, och i allmänhet mot alla sådana, som icke vilja ärligt och hederligt skaffa sig utkomst. Möjligheten att skaffa sig utkomst genom arbete inverkar ingenting alls, utan det är endast och allenast viljan att arbeta, som är det bestämmande.

Det nya förslaget gör ingen skillnad mellan fattig eller rik. Det är sålunda ingen klasslag. Så snart det asociala levnadssättet föreligger, så motiveras ett ingripande. Ej heller göres på sedlighetens område någon skillnad mellan man och kvinna. Den, som bryter mot 3 § i lagförslaget, hemfaller åt samhällets reglerande åtgärder, vilket kön den personen än må tillhöra. Det är sålunda knappast riktigt att beteckna denna lag såsom en könslag, såsom man på sina håll envist vill göra. Alla drabbas av lagens bestämmelser, om betingelserna äro för handen. Men den största förtjänsten är dock — jag måste ännu en gång upprepa detta — att förslaget så starkt tager sikte på den fostrande verksamheten jämte förebyggande åtgärder samt beredande av hjälp och vård åt dem, som efter omhändertagandet vilja börja ett nytt liv. I nu gällande lösdrivarelag finnes intet av detta och kan ej heller förefinnas, även om — det må gärna erkännas — denna lag i senare tid fått en mera human tillämpning än förut. Formellt vill den ingenting annat än utmäta straff åt dem, som enligt lagens bestämmelser brutit mot samhällsordningen.

Det nya lagförslaget har, såsom jag tilltror mig kunna konstatera, just med hänsyn till dess humanitära synpunkter, tillvunnit sig mycket starka sympatier såväl hos representanter för högern som för det socialdemokratiska partiet. Det är från denna synpunkt sett mycket att beklaga, att man icke haft tillfälle att på förhand få grundligt genomdiskutera lagförslaget. Det är mycket möjligt, att man därvid kunnat finna en enande linje, som lett fram till ett verkligt positivt resultat.

Från en del högermän och bondeförbundsrepresentanter har dock anmälts tveksamhet rörande, dels huruvida samhällsskyddet tillräckligt tillgodoses, dels ock i fråga om de organ, som skola handhava och tillämpa lagen. Vad beträffar den första av dessa synpunkter, är det fortfarande såsom hittills meningen, att det skulle vara polismyndigheterna, ordningsmakten, som i första hand skulle ingripa. Möjligheten till ett ingripande står sålunda fortfarande lika öppen som förut. Skillnaden är endast den, att sedan detta ingripande ägt rum, skall beslut om de åtgärder, som skola vidtagas, enligt förslaget fattas av en särskilt tillsatt myndighet, en nämnd. I fråga om den senare synpunkten har beträffande skyddsnämnden framförts den uppfattningen, att någon ny kommunal institution icke bör tillskapas. Därjämte har sagts, att här skulle, i många fall fullkomligt i onödan, tillskapas en hel mängd sådana skyddsnämnder, som icke skulle få någon uppgift.

Det måste ju erkännas, att de principiella skäl, som här framförts mot att skapa nya kommunala institutioner, ha sitt berättigande; men å andra sidan är det ju inte så förfärligt vidlyftiga åtgärder, som behöva vidtagas. Den självskrivna ledamoten finnes ju alltid, och sedan ha ju landstinget och länsstyrelsen endast att tillsätta de två övriga. Skulle så inträffa, att de icke skulle få något att göra, är ju detta ett synnerligen lyckligt bevis för den höga moraliska nivån inom det område, som dessa nämnder ha att övervaka, och i alla fall kommer det icke att föranleda några större kostnader. Dessa bli ju rätt minimala, då jag föreställer mig, att befattningarna i dessa nämnder måste betraktas såsom förtroendeuppdrag.

Vad skyddskollegierna angår, kan organisationen här förefalla besvärligare. Men några större svårigheter föreligga knappast. Kungl. Maj:t lär väl kunna finna såväl en domare som läkare inom länet, som är lämplig och vill åtaga sig uppdraget, och ej heller landstinget torde stå rådlöst vid utseendet av de övriga två ledamöterna. Visserligen medföra skyddskollegierna en avsevärd kostnad, men denna kostnad bör i alla fall icke avskräcka vid en jämförelse med de verkligt stora och betydande framsteg i socialt hänseende, som inrättandet av dessa kollegier skulle medföra. Man har velat överflytta just dessa ärenden, som avse de asociala individerna, från den rena ordnings- och administrativa myndigheten till ett forum, där de mänskliga synpunkterna starkare få göra sig gällande, särskilt när det gäller den fostrande och hjälpande verksamhet, som med den nya lagen avsetts. I all synnerhet gäller detta skyddskollegierna, de myndigheter, som ensamt skulle besluta i frihetsinskränkande syfte. Om dessa organ hava sin stora sociala betydelse, så äro de emellertid inga hörnstenar i det nya förslaget. De sociala synpunkterna hade i viss grad kunnat tillgodoses även på annat sätt, och vi frisinnade ledamöter av andra lagutskottet hade icke i detta fall ämnat motsätta oss dessa jämkningar, även om vi ansågo oss hava skäl att i det längsta hålla på Kungl. Maj:ts förslag.

Från socialdemokratiskt håll framföres en åskådning, som närmast synes mig tendera i riktningen av, att vi icke alls skulle behöva någon vanartslag. Konflikter gentemot samhällets intressen skulle enligt denna mening beläggas med straff, inskrivna i strafflagen, och utdömas efter denna. För min del har jag mycket svårt att inse, huru detta kan stå tillsammans med en barmhärtig upplattning. Jag och mina meningsfränder vilja icke, att de, som falla under den ifrågasatta vanartslagen, skola betraktas som brottslingar utan som vilseförda, även om fall av grövre förbrytelse måste avdömas efter strafflagen. Den socialdemokratiska uppfattningen lämnar efter vår mening icke rum för ett mildare behandlingssätt. Det är också denna orsak, som gör, att vi hellre se, att denna lag handhaves av särskilda organ än av ordnings- eller administrativ myndighet ensamt, som naturligtvis här ovillkorligen måste se på lagens for-

Förslag till
seniorlag.
(Forts.)

mella innebörd och för vilken det naturligtvis blir en nödtvungen sak att utdöma påföljder enligt lagens bestämmelser.

När det gäller det sedeslösa levnadssättet, som också skulle falla under lagens domvärjo, så reses också här ett motstånd, som dock delar sig på två linjer: å ena sidan de, som vilja anse en människas personliga förhållande i detta hänseende som en privatsak, varmed samhället ej har att göra, och å andra sidan de, som visserligen anse sådant ingripande nödvändigt men utslutande ur strafflagens synpunkt och med tillämpning av de bestämmelser, som där förefinnas, vad den i det ena eller det andra fallet stadgar.

För min del måste jag finna den av Kungl. Maj:t anvisade utvägen vara lyckligare. Ett ingripande från samhällets sida är otvivelaktigt i vissa fall nödvändigt, icke minst från synpunkten av de ungas skyddande. Även här måste dock de upprättande och återförande åtgärderna få göra sig gällande, och då måste väl Kungl. Maj:ts förslag även i detta fall få anses vara barmhärtigare och för samhällets välfärd mest gagnande.

Mot de sedeslösas inrymmande under lagförslaget har rests en mycket stark agitation, en agitation, som jag måste beteckna såsom i mångt och mycket överdriven. Från en stor kvinnoorganisation, som har framställts såsom motståndare till detta förslag, har redan genom ett par av styrelseledamöterna anmälts en avvikande uppfattning och förklarats, att de stödjade förslaget i stället för att motarbeta detsamma. Man har också försökt göra en skillnad mellan dem, som jämte sitt sedeslösa leverne skulle hava ett yrke såsom skyddande förklädnad — mellan de hel- och halvprostituerade. För samhället kan den senare gruppen innebära en betydande fara. Att även här ett ingripande i vissa fall kan anses vara nödvändigt, måste också betecknas såsom ganska säkert. Då det gäller dessa, har såsom skäl mot samhällets ingripande också framhållits, att det skulle lämna så dåliga resultat, och man har frågat sig, vad det egentligen skulle tjäna till att skicka dessa individer fram och tillbaka mellan anstalten och deras egentliga hemvist. Trots de stora brister, som den nuvarande lösdriivarlagen har, och trots de oformligheter, som föreligga i fråga om möjligheten att behandla dessa urspårade personer och söka återföra dem till ett bättre levnadssätt, visar dock erfarenheten från den anstalt, som har till uppgift att taga hand om dessa sedeslösa kvinnor, att en rätt stor procent av dem har man lyckats återföra på bättre vägar. Det säges i ett meddelande från denna anstalt, att trots de ogynnsamma förhållanden, under vilka anstalten hittills arbetat, har man hittills lyckats att i medeltal återföra hälften av dem, som kommit under anstaltens omvårdnad, till ett så pass ordnat liv, att de icke ånyo kommit i delo med ordningsmakten. Och många hava blivit verkligt hjälpta och återbördade till samhället som goda medborgare.

Då det väsentligen är på dessa punkter, som invändningar hava framställts, kan jag inskränka mig till det sagda. Ännu en gång beklagar jag dock, att förslaget ej ägnats en mera ingående behandling. Vid föregående riksdag framlade högerpartiets regering ett förslag, som — fränsett skiljaktigheten i fråga om de organ, som skulle handhava lagen — i det stora hela var överensstämmande med detta. Det skulle ha varit rätt intressant att se, huru högerens och bondeförbundets representanter i lagutskottet ställt sig till detta, om lagförslaget kommit till en realbehandling i utskottet.

Det nu framlagda förslaget har så betydande sociala förtjänster, att jag har svårt att förstå, huru t. ex. socialdemokraterna kunna gå emot detsamma. Men det är kanske så, som en öppenhärtig talare sade i lagutskottet, att här hava två arméer förenat sig mot en gemensam fiende. Och han fortsatte med att förklara, att när det sedan gällde delningen av bytet, så har den ena armén tagit alltsammans. Han menade naturligtvis vid utformningen av motiveringen.

Jag skall sluta med att inlägga min bestämda gensaga mot det enligt min mening mindre lyckliga sätt, varpå denna fråga behandlats i lagutskottet. Jag har den allra största respekt för den ärade utskottsordförandens formella talang och förmåga att även i andra avseenden leda sitt utskott. Men såsom det heter i en gammal sång: »Bröderna fara väl vilse ibland», så menar jag, att ett misstag gjorts, då man först bestämde, att alla beslut, som fattades, skulle vara provisoriska, och sedan det hade blivit majoritet för avslag på 1 §, omedelbart gick att besluta, att detta beslut skulle vara definitivt. Om man låtit detta beslut vara provisoriskt och sedan fått genomdiskutera de olika paragraferna, är det mycket möjligt, att man här på skilda punkter kunnat finna en enande linje och sedan på grundval av detta samförstånd kunnat komma fram till ett bifall i huvudsak till förslaget, vilket jag för min del ansett hade varit det lyckligaste.

I det läge, vari frågan nu ligger, finns det för mig ingen annan utväg än att yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Jag gör detta med ringa utsikt att yrkandet skulle vinna kammarens bifall, men det är, som sagt, den enda utvägen för oss, som anse, att Kungl. Maj:ts förslag innebär så stora och beaktansvärda fördelar, att dessa icke helt böra skjutas åt sidan. Det är den enda möjligheten för oss att få dessa synpunkter framförda, då det gäller att på nytt utforma förslag i denna fråga. Då jag sålunda ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition, gör jag det med den bestämda känslan, att här föreligger ett verkligt gott förslag, men också för att tillvarataga den möjligheten, att de synpunkter, som äro vägledande i Kungl. Maj:ts förslag, också måtte komma till beaktande vid det fortsatta arbetet i denna fråga.

Från dessa utgångspunkter ber jag sålunda, herr talman, att få yrka bifall till den kungl. propositionen.

Herr Petré: Herr talman, mina herrar! För min del skulle jag gärna ha sett, att vi i år kunnat få ett positivt beslut i denna fråga, på det att den fläck i Sveriges rikets lag, som den nuvarande lösdrivarelagen utgör, icke längre skulle kvarstå. Att jag likväl icke anfört någon reservation mot utskottets avstyrkande hemställan, beror därpå, att det skulle ha fordrats en högst betydande omarbetning av lagförslaget, för att jag skulle ha kunnat biträda det samma.

Min huvudanmärkning mot propositionen är, att lagen skulle kunna vara tillämplig å till myndig ålder komna personer, som föra ett sedeslöst liv, även om de icke undandraga sig att efter förmåga söka ärligen försörja sig. I tredje paragrafens första stycke säges nämligen, att vanart — och det skulle vara vanart, som berättigar till åtgärd enligt lagen — föreligger jämväl då någon, som fyllt aderton år, är hemfallen å otuktigt leverne i tillfälliga förbindelser och därjämte till otukt förleder ungdom eller genom sitt leverne åstadkommer särskild fara för sådant förledande eller genom inbjudan till otukt väcker anstöt å ställe, som i 11 kap. 15 § strafflagen sägs, eller genom sitt leverne verkar störande för närboende eller andra. Man kan vara ganska övertygad om att, i fall denna bestämmelse bleve lag, den i regel icke skulle bli tillämpad på mer än det ena könet, *kvinnorna*.

Den föregående ärade talaren ville göra gällande, att denna lag icke är en könslag. Naturligtvis bleve den föreslagna lagen i sin helhet icke någon könslag, men nog bleve det av mig nu citerade första stycket i 3 § en lagbestämmelse, som i praktiken komme att bli tillämpad endast på kvinnorna. Ty den man, som levde i tillfälliga könsförbindelser och som sökte förleda kvinnlig ungdom till otukt eller väckte anstöt genom att å offentlig plats inbjuda till otukt, skulle säkerligen aldrig på grund av nämnda förhållanden behöva riskera att bli föremål för åtgärd enligt den s. k. vanartslagen.

Förslag till
vanartslag.
(Forts.)

Nu skulle någon kanske vilja invända, att det dock föreligger den stora skillnaden mellan den sedeslöse mannen och den sedeslösa kvinnan, att den sistnämnda ofta gör förtjänst på sitt otuktiga leverne, under det att mannens sedeslöshet i allmänhet förorsakar honom utgifter. Men jag frågar: är den sedeslöse mannens handling att köpa en kvinnas tillfälliga gunst verkligen mindre omoralisk än den handling, en kvinna begär, då hon för en stund säljer sig till en man? Vad *samhällsfarligheten* beträffar, synes det mig i själva verket kunna ifrågasättas, om icke den man, som med pengar frestar kvinnlig ungdom till otukt, åstadkommer större skada än den kvinna, som mot betalning utbjuder sig till otukt.

I själva verket innebär ju det framlagda förslaget — som departementschefen närmare utvecklat och som också framhölls av den siste ärade talaren — en utvidgning av den rätt att ingripa mot sedeslösa personer, som samhället jämlikt nu gällande lagbestämmelser äger. Enligt den nuvarande lösdrivarelagens 1 § andra stycket är denna lag tillämplig å dem, som — utan att äga medel till sitt uppehälle — *underlåta att efter förmåga söka ärligen försörja sig* och tillika föra ett sådant levnadssätt, att våda därav uppstår för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet. *Konstaterad arbetsskygghet* är alltså enligt nuvarande lagstiftning den första och under alla omständigheter nödvändiga förutsättningen för dömande till tvångsarbete. Men enligt den kungl. propositionen skulle, som sagt, den s. k. vanartslagen i vissa fall kunna vara tillämplig, även om den sedeslöse icke underlåter att efter förmåga söka ärligen försörja sig. Man har lätt att förstå kvinnövärdens reaktion mot en sådan lag, då det kan förutses, att den i realiteten skulle rikta sig — om man bortser från de fåtaliga manliga prostituerade — allenast mot sedeslösa av kvinnligt kön.

I själva verket är den föreslagna lagen på denna punkt högeligen ologisk. Ett intagande å arbetsanstalt bör ju ha till uppgift att söka uppfostra en arbetsskygg individ till att söka genom arbete ärligen försörja sig. En åtgärd med detta syfte kan emellertid icke vara påkallad gent emot en person, som icke undandrar sig arbete — han må sedan förete vilken brist i moralen som helst. Men enligt den föreslagna vanartslagen skulle tvångsinternering å arbetsanstalt av till myndig ålder kommen person kunna äga rum *icke endast* då personen i fråga undandrar sig att efter förmåga ärligen försörja sig, *utan även* då det på grund av levernet ännu endast föreligger *fara* för att personen icke kommer att efter förmåga ärligen försörja sig, ja även utan att sådan fara föreligger, när *eljest* synnerliga skäl finnas till prövning, om tvångsarbete bör ådömas. En lagbestämmelse, som ifrågasätter, att intagning å arbetsanstalt skall kunna äga rum, utan att arbetsskygghet eller ens fara för arbetsskygghet föreligger, en sådan lagbestämmelse måste, som sagt, betecknas som fullkomligt ologisk.

Nu har departementschefen motiverat sitt förslag på denna punkt därmed, att denna utsträckning av lagen skulle bliva av särskild betydelse med hänsyn därtill, att man med densamma skulle nå bemedlade personer och även *män*, vilka gjort sig skyldiga till sedeslöst leverne av sådan art, som är omnämnd i 3 § första stycket. Jag betvivlar emellertid, att en man, som sköter en inehavd anställning men lever i tillfälliga sexualförbindelser och förleder ungdom till otukt eller väcker anstöt genom att å offentlig plats inbjuda till otukt eller genom sitt leverne verkar störande för sina grannar, skulle behöva riskera, att denna lagbestämmelse tillämpades å honom, så att han i kraft av densamma bleve sänd till en arbetsanstalt. Det bleve nog endast kvinnan i motsvarande ställning och med sådant leverne, som löpte denna risk. Och med en sådan kautschukparagraf som den föreslagna skulle nog även den oförvällat arbetslösa kvinnan, som intet högre önskade än att få anställning, riskera att

bli bortdömd till tvångsarbete, därest hon någon gång av nöd sålde sig till den, som önskade att köpa henne. Redan den bestämmelsen, att tvångsinternering skulle kunna få äga rum för att förebygga en befarad arbetsskygghet, som ännu icke är för handen, synes mig vara högst betänklig, ty skulle det bli tillåtet, att en kvinna, som sköter en innehavd anställning, vilken ger henne ett knappt uppehälle, toges bort från denna och sändes till en arbetsanstalt; därför att hon understundom skaffade sig någon extra inkomst på osedligt levnadssätt, då vore vi sannerligen inne på en farlig väg. Det skulle nämligen kunna vara fara värt, att man genom en sådan åtgärd i det enskilda fallet åstadkomme mera skada än gagn. Ty vem kan garantera, att den, som av samhällets representanter i ovist nit berövats sin arbetsanställning, efter tvångsinternering å arbetsanstalt kan erhålla någon ny plats? Och utan ett ärligt levebröd är naturligtvis risken för att en karaktärssvag individ helt och hållet förfaller vida större.

I övrigt vore det väl också en orimlighet, om den sedeslösa kvinnan skulle kunna tvångsinterneras, även om hon är en arbetande individ i samhället, under det att soudenören vore oantastbar, därest han jämte förtjänsten på en kvinnas sedeslöshet även hade arbetsinkomst, fastän soudenörens handlingssätt väl måste anses vara mera omoraliskt än någon av de andra parternas. Men detta är den föreslagna lagens innebörd enligt vad som framgår av en jämförelse mellan ordalydelsen i 2 och 3 §§.

Såsom av utskottsbetänkandet framgår, äro emellertid de två frisinna medlemmarna av utskottet ensamma om att ha velat tillstyrka en så vid avfattning av 3 §. Ty högerns och bondeförbundets representanter i utskottet, vilka dikterat utskottsbetänkandet, ha ju ställt sig betänksamma mot förslaget, i vad det avser de sedeslösa, i det utskottet uttalat sitt tvivel, huruvida det kan vara lämpligt att ingripa, *oavsett* om vederbörande undandraga sig att efter förmåga ärligen försörja sig eller icke. Enligt mitt förmenande bör man gå fram med mycken varsamhet vid lagstiftning mot kvinnors sedeslöshet, ty det förhåller sig ju dock så, att mankötet icke är utan skuld till kvinnors sedliga förfall. Ingen kvinna skulle nämligen kunna livnära sig på skörlevnad, om hon icke funne köpare bland männen. Detta är ett faktum, som icke bör glömmas bort, när man går att lagstifta i detta ömtåliga ämne.

Jag skall nu icke längre uppehålla mig vid lagens *tillämpningsområde* utan övergår nu att med några ord beröra de *behandlingsprinciper*, som lagförslaget gått in för och som enligt mitt förmenande äro detta lagförslags stora förtjänst. Behandlingsprinciperna äro nämligen i korthet karakteriserade därav, att *å ena sidan* hjälpåtgärder först böra vidtagas, så att intagning på arbetsanstalt endast bör tillgripas, där intet uträttas med förebyggande åtgärder, *å andra sidan* anstaltsbehandlingen kompletteras med eftervårdande verksamhet i form av arbetsanskaffning, övervakning av lämplig person o. s. v. Om detta system med dels hjälpåtgärder, som hava till syfte att inskränka antalet interneringar till det minsta möjliga, dels eftervårdande verksamhet, som är ägnad att öka effekten av anstaltsbehandlingen, hava vi ju numera en mångårig erfarenhet från ett annat område av social verksamhet, nämligen i fråga om behandlingen av alkoholister, och vår erfarenhet är, att detta system är till stort gagn. Jag kan sålunda nämna, att Stockholms stads nykterhetsnämnd under de många år, den varit i verksamhet, inte behövt göra framställning om tvångsinternering beträffande mer än cirka en sjättedel av alla alkoholmissbrukare, som under dess verksamhetstid blivit anmälda till nykterhetsnämnden. Det har också visat sig, att den eftervårdande verksamheten är av mycket stor betydelse vid alkoholistvården. Att det är rationellt att införa samma system, när frågan är om lagstiftning mot arbetsskygghet, bör väl vara klart, när man vet, att de arbetsskygga i mycket stor utsträckning äro psykiskt abnorma in-

Förslag till
vanartslag.
(Forts.)

divider. En närmare undersökning rörande beskaffenheten av de på våra tvångsarbetsanstalter intagna, vilken undersökning socialstyrelsen låtit verkställa, har sålunda givit vid handen, att cirka 30 procent av de manliga tvångsarbetarna är mer eller mindre andligt undermåliga, däribland även finnas sådana, som äro utpräglat imbecilla, och för de kvinnliga tvångsarbetarna befanns motsvarande siffra vara något öfver 37 procent. Vidare är det att märka, att mer än hälften av tvångsarbetarna äro alkoholister, ja, av de kvinnliga tvångsarbetarna mer än två tredjedelar. I belysningen av dessa fakta måste den nuvarande lösdrivarlagen med dess isolerade bestämmelser om varning inför polis och tvångsinternering betecknas som både grym och irrationell, då den leder till att även sådana arbetsskygga, beträffande vilka hjälpåtgärder tilläventyrs skulle visa sig tillräckliga, bli berövade sin frihet. Den psykiskt undermålige saknar ofta tillräcklig initiativförmåga för anskaffande av arbete, och när han då lämnas helt åt sig själv, blir förhållandet ofta det, att han förfaller till vagabondage och bettleri. I dylika fall kan man säkerligen ofta komma långt med hjälpåtgärder. Detsamma gäller också om arbetsskygga alkoholister, när de veta, att internering i anstalt kan äga rum, därest de icke låta sig rätta av de förebyggande åtgärderna. De behandlingsprinciper, som lagförslaget gått in för, äro alltså fullt rationella och innehålla från humanitär synpunkt ett stort framsteg.

Huru systemet kommer att verka, beror emellertid helt och hållet på dem, å vilka uppdraget att handhava detsamma lägges, och i detta avseende finner jag, att lagförslaget icke är tillfredsställande. Än mindre tillfredsställande skulle givetvis en lag, sådan som den, vilken högerns och bondeförbundets representanter, vilka dikterat utskottets utlåtande, däri begärt, ty enligt deras förslag skulle ju polismyndighet få ensam beslutanderätt i fråga om hjälpåtgärders vidtagande. Enligt mitt förmenande kan garanti för att den förebyggande verksamheten kommer till sin fulla rätt vinnas endast därigenom, att densamma överlämnas till ett kommunalt organ, till personer alltså, vilka äro valda av medborgarna i samhället. På denna punkt är alltså efter mitt förmenande icke heller Kungl. Maj:ts förslag tillfredsställande. I sakens natur ligger emellertid, att det endast i ett relativt fåtal kommuner är erforderligt att utse en särskild nämnd för denna uppgift, en s. k. skydds-nämnd. Såsom framhållits i den socialdemokratiska motionen torde hithörande ärenden i andra kommuner lämpligen kunna handhavas av en redan befintlig kommunal myndighet, såsom exempelvis fattigvårdsstyrelsen. Erfarenheten från nykterhetsnämndernas arbete för bekämpande av alkoholmissbruket talar för att man även vid bekämpandet av arbetsskyggheten tillämpar samma grundsats med en folkvald kommunal myndighet, vilken har sig den förebyggande verksamheten anförtrödd. Naturligtvis bör detta kommunala organ samarbeta med polismyndigheten, så att dennas medverkan påkallas, där så är erforderligt. Alldeles som fallet är vid alkoholistbehandlingen, där det tillkommer polismyndighet att taga hand om de farliga fallen, bör naturligtvis alltjämt polismyndigheten ha en uppgift i fråga om de farligare och mera kriminellt betonade arbetsskygga, soudenörer o. s. v. Jag tror det är nödvändigt, att en sådan ordning som den här i korthet skisserade blir införd beträffande den förebyggande verksamheten, för att det inte skall behöva riskeras, att tvångsinternering kommer till användning i sådana fall, där en frihetsförlust icke vore nödvändig.

Den siste ärade talaren ville göra gällande, att socialdemokraterna vore emot en särskild vanartslag, och han kunde inte förstå, att man kunde gå emot en lag, som innehölle så stora förtjänster som den här föreslagna. Att lagförslaget i viss mån innehåller förtjänster, har jag ju här sökt utveckla. Emellertid är det ett oriktigt återgivande av det socialdemokratiska partiets ståndpunkt

i denna fråga, när den siste talaren säger, att socialdemokraterna, som vilja att domstolarna skola döma till tvångsarbete, inte önska någon särskild lag på detta område. Ty den partimotion, som är väckt i frågan, framhåller ju vikten av uppfostrande och förebyggande åtgärder och slutar med ett yrkande på att det måtte utarbetas ett nytt förslag i ämnet i enlighet med vissa riktlinjer, som äro angivna i denna motion. Väl är det sant, att inom utskottet något olika meningar gjort sig gällande i frågan bland socialdemokraterna, men majoriteten av dem har avgivit en reservation, i vilken uttalas att utskottet bort anföra följande: »Orsaken till detta utskottets ställningstagande är bland annat den, att den nuvarande allt för polisbetonade behandlingen av de element, som falla under en lösdrivare- eller vanartslag, enligt utskottets mening bör utbytas mot en behandling, där de sociala synpunkterna, d. v. s. strävan att hjälpa och uppfostra, få i högre grad göra sig gällande. Enda sättet att nå detta mål torde vara att inrätta vissa nämnder eller att använda sig av redan befintliga sådana, i vilka polisinflytandet kan i avsevärd mån skjutas åt sidan.» Det är alltså inte alls emot en vanartslag, som vi här ha uttalat oss — d. v. s. för min del har jag ju inte skrivit under reservationen, då jag endast deltog i början av ärendets behandling, så att jag inte ansåg mig kunna underteckna någon reservation — det är inte emot en vanartslag över huvud, som dessa mina partivänner, vilka undertecknat reservationen, uttalat sig, utan emot en vanartslag, som är så utformad som i föreliggande förslag.

Av vad jag nu anfört torde framgå, att min uppfattning närmast överensstämmer med de synpunkter, som kommit till synes i de av herr Norman m. fl. avgivna reservationerna. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med de ändringar i motiveringen, som äro framförda i dessa reservationer.

Herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! I det läge, vari denna fråga nu befinner sig, föreställer jag mig, att kammaren håller mig räkning för om jag uraktlåter att utförligare gå in på vare sig Kungl. Maj:ts förslag eller utskottets motivering för sitt yrkande i frågan. Det är ju uppenbart, att ett positivt beslut vid denna riksdag inte kommer till stånd, och det är måhända ganska förklarligt, att så kommer att bli fallet, eftersom man ju från alla håll erkänner, att det här gäller ett område, där det är både svårt och ömtåligt att lagstifta och där meningarna i många avseenden äro så motsatta varandra, att det torde vara svårt att komma fram till en ståndpunkt, som kan ena en större grupp inom riksdagen. Jag skulle emellertid tro, att man på alla håll också är ense om att reformarbetet på detta område icke får avstanna utan att det är nödvändigt att fortsätta undersökningarna för att få en omläggning av vår hittillsvarande lösdrivarlagstiftning till stånd. De brister i denna lagstiftning, som sedan årtionden från olika håll framhävts, äro nämligen, såvitt jag förstår, så påtagliga, att man icke kan nöja sig med att bibehålla den nuvarande lagstiftningen i oförändrat skick.

Jag skall nu inte söka ange, i vilka avseenden den kungl. propositionen — som ju på alla mera väsentliga punkter bygger på den proposition i samma ämne, som av den föregående regeringen avgavs till 1930 års riksdag men då icke blev realbehandlad — söker få en annan och enligt Kungl. Maj:ts mening bättre ordning till stånd, än den nu gällande lagen innebär. Jag skall nöja mig med att i anslutning till vad den siste ärade talaren omnämnde påpeka ett par punkter, som länge varit föremål för särskild uppmärksamhet.

Den ena är, att man bland anmärkningarna mot den nuvarande lösdrivarlagstiftningen alltid brukat anföra, inte minst från det håll, som den siste ärade talaren representerar, att denna lagstiftning genom sin avfattning utgör en klasslag, som ensidigt drabbar de fattiga i samhället. Hur det härutinnan

Förslag till
vanartslag.
(Forts.)

förhåller sig, skall jag inte säga. Jag vill emellertid framhålla, att i ett avseende, på den punkt, där det, så vitt jag förstår, varit möjligt att göra det, har man i årets förslag sökt taga bort det, som i nu sist anmärkta hänseende särskilt skulle vara ett fel i vår nuvarande lösdrivarlagstiftning. Man har nämligen beträffande ingripande mot sedeslösa sökt bestämma det så, att ingripande skulle kunna ske enbart med hänsyn till den samhällsfarliga beskaffenheten av vederbörandes levnadssätt, och där således undantagit hänsynen till huruvida vederbörande försörja sig på hederligt sätt eller icke. Man har nämligen menat, att det inte kan vara rimligt, att om en man eller kvinna — jag betonar, att det med lagens avfattning skulle vara möjligt att på samma sätt ingripa mot en sedeslös samhällsfarlig man som mot en på samma sätt beskaffad kvinna — vore i en sådan ekonomisk situation, att han eller hon inte behöfve arbeta för sitt dagliga bröd, men vederbörandes levnadssätt vore samhällsfarligt och samhällsskadligt och ett ingripande från samhällets sida nödvändigt, staten likväl skulle vara utan möjlighet till ett sådant ingripande. Nu finner jag emellertid, att den siste ärade talaren bestämt opponerade sig mot att man på det sättet här velat utvidga möjligheten till ingripande.

En annan punkt, som också sedan länge har varit föremål för mycken diskussion och där anmärkningar också med särskild skärpa från flera håll rikts gentemot den nuvarande lagstiftningen och dess tillämpning, är den, då man gjort gällande, att den nuvarande lösdrivarlagstiftningen tillåter ett administrativt godtycke. Det sker en slumpvis utplockning av dem, mot vilka man inskrider, men man har inte den rättssäkerhet för medborgarna, som man har rätt att fordra på ett så ömtåligt område som detta. I den kungl. propositionen har man nu gjort ett försök att genom inrättande av en speciell domstol, där ledningen lades i en erfaren domares hand och där lekmän finge tillfälle att deltaga i avgörandet, åstadkomma större rättssäkerhet vid tillämpningen av lagen. Utskottet har nu avstyrkt även det förslaget och ansett, att man inte borde fortsätta med arbetet på en reformering i den riktning, propositionen angivit.

Utskottets huvudanmärkning mot propositionen synes gälla de organisatoriska nyheter, som propositionen innebär. I detta avseende erinrar jag om, att vad beträffar organet i första instans, som här kallas skydds nämnd, årets proposition är i stort sett lika fjolårets. Den innebär på denna punkt ingen större förändring i förhållande till det förslag, som av den föregående regeringen förelades 1930 års riksdag. En synpunkt, som utskottet framhåller och synes fästa särskilt avseende vid, är, att man genom propositionen skulle nyskapa en mängd organ, vilka icke skulle vara erforderliga och som icke skulle få tillräckliga arbetsuppgifter. Jag vill i detta sammanhang utan att närmare gå in på innebörden av utskottets resonemang allenast erinra om att enligt utskottets egna direktiv det faktiskt skulle komma att bli precis lika många organ, som komme att förefinnas för verksamheten. Den enda skillnaden är den, att medan man enligt propositionen inom varje landsfiskalsdistrikt skulle få en nämnd, där polismannen var ledamot men i vilken därjämte lekmän sutto och avgörandet berodde på den majoritet, som bildades inom nämnden, man enligt utskottets direktiv skulle inom varje landsfiskalsdistrikt få en liknande faktisk organisation med tillkallade lekmän, men med polismannen såsom den enda bestämmande. Lekmannen skulle allenast få göra sin röst hörd vid de utredningar, som skulle äga rum. Organens antal, institutionernas mängd skulle sålunda bli ungefär detsamma enligt den ena såväl som den andra riktlinjen, men innebörden av åtgärderna skulle få olika karaktär.

På detta som på andra områden förefaller det mig, som om utskottets direktiv för det fortsatta utredningsarbetet skulle vara av den art, att de knappast kunna vara ägnade att läggas till grund för utarbetande av nytt förslag. Ut-

skottet är ju också beträffande direktiven i så hög grad splittrat, att man knappast kan tala om en på minsta sätt enhällig stämning för några nya riktlinjer.

Beträffande lagens omfattning och de åtgärder, som skulle vidtagas, har ju utskottet i stort sett accepterat det kungl. förslaget. Ätminstone äro utskottets erinringar i det avseendet icke av större betydelse, än att det mycket väl skulle ha kunnat gå att där komma till en överensstämmelse i uppfattning mellan förslaget anhängare och utskottsmajoriteten. Beträffande organen är, som jag redan förut erinrat, utskottet inne på en annan linje, och i detta avseende föreställer jag mig, att det, om man eftersträvar effektivitet och samhällsgagn på detta område, knappast kan bliva möjligt att följa de linjer, som utskottet utpekar.

Jag beklagar, att det inte varit möjligt att vid årets riksdag komma till ett positivt beslut i denna viktiga fråga. Jag beklagar därjämte, att det ser ut, som om frågan inte förts närmare sin lösning genom det utlåtande, som utskottet avgivit, utan att årets behandling, av detta spörsmål sannolikt måste föranleda ett ytterligare, måhända avsevärt uppskov, innan frågan på nytt kan föreläggas riksdagen.

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Den motion i ämnet, som jag tillåtit mig frambara, har av utskottet behandlats och beaktats på ett så välvilligt sätt, att jag inte har anledning att något längre uppehålla mig vid utskottets yttrande, som jag i stort sett kan ansluta mig till om än med vissa reservationer.

Det är emellertid en punkt, i vilken jag inte kan finna, att utskottet fullt beaktat det som är kärnpunkten i motionen. Jag skulle vilja uttrycka saken så, att den nuvarande lösdriverilagen är given för och tar sikte på det egentliga lösdriveriet. Ur denna synpunkt är lagen inte alls så fördömlig, så förkastlig och så olämplig som man här från s. k. humanitära synpunkter försökt göra gällande. Den har sedermera fått en extensiv tillämpning på områden, som ligga utanför det egentliga lösdriveriet, och så har man kommit fram till det nya begrepp, som man förra året hittade på att kalla »social vanart», ett i och för sig ganska tvivelaktigt beteckningssätt. Men så har man, när man gått till det nya lagstiftningsförsöket, kastat helt och hållet om. Förut hade man en lösdrivarlag, avsedd för det egentliga lösdriveriet, och tillämpade den även på andra områden. Nu gör man en lagstiftning, lämpad efter vad man kallar social vanart, och så tappar man bort de egentliga lösdrivarerna och låter dem komma in under den behandling, för vilken den sociala vanarten är föremål.

Jag vet inte till vad nytta detta egentligen skall vara. Det egentliga lösdriveriet finns kvar, men reaktionen mot detsamma kan överhuvud taget aldrig gå i de former, som den s. k. sociala vanarten kräver. Lösdriveriet kan efter min mening i stort sett i regel aldrig botas genom några uppfostrande åtgärder, utan det är den reaktion, som lösdriverilagen har stadgat, som för detta speciella ändamål är behövlig.

Om man nu skall ändra lagstiftningen, har jag alls ingenting emot att man gör en lagstiftning för den sociala vanarten, men varför man inte skulle bibehålla lösdriverilagstiftningen för det egentliga lösdriveriet, kan jag inte förstå.

Den nuvarande lösdriverilagen är *icke* strafflag. Den bygger inte heller i grund och botten, sådan den har utvecklats, på samhällsfarligheten, utan den bygger på att man skall *framtinga självförsörjning för den enskilde, där denna försörjning eljest skulle falla samhället till last*. Det förefaller mig vara en ganska förnuftig och rimlig grund. Det gällde från början alla, som voro självförsörjningspliktiga, och självförsörjningsplikten inträdde vid femton års ålder. Sedermera sattes i den nya fattigvårdslagstiftningen gränsen till sexton

Förslag till
vanartslag.
(Forts.)

år, och nu ha vi kommit därhän, att personer mellan sexton och aderton år icke falla under lösdriverilagstiftningen. Det är naturligt och riktigt och en utveckling, som är fullkomligt sund.

Nu har utskottet, i full överensstämmelse med min motion, förordat, att den nya lösdriverilagstiftningen eller vanartslagstiftningen, som skulle avse även lösdriveriet, icke skall omfatta andra än personer över tjuuguett år. Det är en naturlig konsekvens av den utveckling, på vilken vi redan äro inne, och förefaller mig också mycket rimlig och naturlig. Men huruvida man med avseende på personer över 21 år kan göra någon skillnad mellan de egentliga lösdrivarna och dem, som äro hemfallna till social vanart, under vanartslagen, lämnar jag helt därhän. Att det finns lösdrivare bland dem, som äro fyllda 21 år, lär väl ingen kunna bestrida. För dem synes det mig, att man borde behålla den lagstiftning, som tar sikte på självförsörjningsplikts utkrävande genom tvångsmedel, varning, som det nu är, och tvångsarbete, vilket icke är straffarbete, utan ingenting annat än ett tagande av ersättning in natura för den försörjning, som i sådant fall ges vederbörande. Där fattigvården eljest skulle behöva taga hand om vederbörande, är det naturligt, att man ingriper med sådana reaktiva åtgärder.

Det är ur denna synpunkt jag skulle önska, att herr statsrådet ville, om herr statsrådet tar upp frågan till en mera allsidig, fortsatt utredning, beakta, att icke den egentliga lagstiftningen om lösdriveri kastas ut som barnet med badvattnet, när man kommer in på den sociala vanartslagstiftningens område.

Det finns åtskilliga andra punkter i utskottsbetänkandet, för vilka jag skulle kunna sätta ett frågetecken. Men det förefaller mig icke vara någon anledning att nu gå in på dem, utan jag har, som sagt, i stort sett ingenting att erinra mot utskottets betänkande, allenast jag får stryka under den synpunkt, som för mig varit en huvudsynpunkt.

Herr von Sydow: Herr talman! En framstående kriminalist har sagt, att brottslighet och lösdriveri äro två giftiga plantor, som bägge spira ur samma fördärvade sumpmark. Det är statens skyldighet att göra vad den kan för att utrota denna samhällsfarliga vegetation. Det gäller brottsligheten, och det gäller fullt ut även lösdriveriet.

Man måste alltså hava en lagstiftning emot lösdriveri, man må sedan kalla det social vanart eller icke. Jag instämmer för övrigt med den siste ärade talaren däri, att det icke tjänar något till att byta om namn, när faktum i alla fall finns kvar. Det finns lösdriveri, det vet man, och att på något sätt söka blunda för att det finns genom att sätta ett vackrare namn på företeelsen tycker jag för min del är ganska onödigt.

När det alltså förhåller sig så, måste man ställa den fordran på en ny lagstiftning mot lösdriveri — jag tillåter mig använda den gamla beteckningen såsom ett kortare och riktigare uttryck — att den göres effektiv, att den tjänar till att hålla tillbaka denna samhällsfarliga företeelse. Det är det första kravet man måste ställa på en ny lagstiftning.

Nu är det många människor — åtminstone har jag träffat åtskilliga — som tro, att lösdriveriet är en ganska obetydlig och i ringa grad samhällsfarlig företeelse, som man ju visserligen kan lagstifta emot men som på det hela taget inte gör så mycket ont. Därtill vill jag säga, att den, som något känner till det svenska folkets liv under århundraden, vet, att detta icke är förhållandet, att för den bofasta befolkningen, åtminstone på landet, det varit ett alltjämt fortgående bemödande att freda sig mot den landsplåga, som lösdriveriet innebär. Det har varit en pina och en plåga för lantbefolkningen, som understundom varit så outhärdlig, att man tillgripit lagstifningsåtgärder däremot, vilka enligt vår uppfattning knappast torde kunna försvaras.

Nu tror man, att lösdriveriet är borta, men så är det alls inte. Det finns kvar, fastän i hög grad reducerat på grund av de förbättrade förhållanden vi nu leva under — den ökade förmögenheten och den ökade bildningen. Men det finns kvar, och att lämna det utan reaktion från samhällets sida är enligt min tanke inte försvarligt.

Nu har man sagt, att det föreliggande lagförslaget har åtskilliga fördelar. Jag vill visst inte neka till att vad som föreslagits har många goda sidor — det vore väl också underligt, när så många kloka män ha lagt sina huvuden ihop, om man inte kunnat få tag i något, som i vissa avseenden varit beaktansvärt. Men när den förste ärade talaren som en särskild fördel framhöll, att den nya lagstiftningen skulle bli tillämpad endast på den, som icke ärligen försörjer sig, vill jag påpeka, att så är förhållandet även med den nuvarande lagen. Det är sålunda icke något speciellt för detta förslag.

Men så pekar man på den uppfostrande och förebyggande verksamheten. Jag vill gärna erkänna, att det är en fördel, att denna sida är mer beaktad i det nya lagförslaget än hittills — i den gamla lagen är den överhuvud taget inte tillgodosedd, utan hittills har den måst tillgodoses genom åtgärder, som skett, ehuru de inte varit föreskrivna i lag.

Men man får inte ha för stora förhoppningar i detta avseende. Det synes mig, att de, som skrivit lagförslaget, ha utgått ifrån, att man genom dessa förebyggande och efterföljande åtgärder kan taga bort hela faran av lösdriveri och vanartigt levnadssätt. Detta är enligt min tanke ett fullkomligt misstag. Det kan väl hända — det händer förresten också — att ifall en ung man eller en ung kvinna, som beträdes med social vanart — med lösdriveri efter min beteckning — får en viss uppfostrande behandling och sedermera hjälpes, så kan han eller hon komma ifrån vanarten och bli en nyttig samhällsmedborgare. Men ledsamt nog inträffar detta helt säkert endast i ett ringa antal fall, och att tillämpa detta på dem, som under en längre tid hemfallit åt lösdriveri, är i själva verket ledsamt nog ganska hopplöst. Jag kan ju få läsa upp för herrarna, vilka kategorier av manliga tvångsarbetare, som nu finnas på Svartsjö, enligt uppgift därifrån. De där intagna, som uppgå till några hundra stycken, tillhöra följande grupper: luffare, bettlare, våldsverkare, ligister, soudenörer, kopplare, manliga prostituerade, bondfångare, yrkesbedragare, vanetjuvar, spritlangare. Det är ju en vacker samling! Det är samhällets bottensats, och den, som verkligen tror, att man uteslutande med välvilliga åtgärder kan förvandla denna bottensats till nyttiga samhällsmedborgare, han är alltför optimistisk.

Vidare förklaras, att man skall skaffa lösdrivare arbete efter frigivandet. Emellertid vill jag säga herrarna, att det är en sak, som har två sidor. Den saken får man inte allenast se ur dessa klandervärda personers synpunkt, utan även ur andras. I synnerhet är det i tider av arbetslöshet som denna fråga icke är lätt att lösa. Jag vill nämna för herrarna, att jag flera gånger haft besök av arbetssökande, som då jag sagt dem, att det mötte stora svårigheter att skaffa dem arbete, svarat: »Ja, det vet vi! Vi har inte varit på Långholmen. Hade vi varit på Långholmen, hade vi nog fått plats. Vi har inte heller varit på Svartsjö, då hade vi nog också fått plats. Men vi som varken varit på Långholmen eller på Svartsjö, vi får inget arbete!»

Denna synpunkt skall också ha sitt beaktande; man skall inte sätta straffade personer och f. d. tvångsarbetsfångar i en särskilt gynnad klass framför andra, när det gäller möjlighet till arbete.

Men, mina herrar, det är ju, som herr statsrådet också yttrade, så, att vad som kommit den stora majoriteten inom utskottet att avstyrka det kungl. förslaget, det är i främsta rummet de organisatoriska förändringar, som äro föreslagna. Hade dessa inte varit, tror jag, att det skulle ha varit möjligt inom utskottet att på basis av Kungl. Maj:ts förslag arbeta fram ett tillstyrkande betän-

Förslag till
vanartslag.
(Forts.)

kande, som kunde ha vunnit pluralitet. Men de föreslagna organisatoriska omändringarna göra det åtminstone för mig omöjligt att ge min anslutning till förslaget.

Det är ett egendomligt förhållande med denna fråga om organiserandet av offentliga domstolar och myndigheter. Om man följer utvecklingen tillbaka, så skall man finna, att den har rört sig i en cirkel. För omkring tvåhundra år sedan, d. v. s. i mitten på 1700-talet, hade man den uppfattningen, att så snart man stiftade en ny lag för ett visst ändamål, skulle man stifta en ny institution eller en ny domstol, som skulle handhava den — vare sig man tog en ny domstol eller en blandning av domstol och administrativ myndighet o. s. v. Det skulle alltid vara nya institutioner, och så fingo vi alla dessa rätter, hallrätter, bergsrätter och allt vad de heta — jag vill nu inte räkna upp dem — vid sidan av de allmänna och ordinarie myndigheterna. Därmed höll man på ungefär i hundra år. Men i mitten av 1800-talet hade man kommit till insikt om det felaktiga i detta organisatoriska system. Då sade man: »Bort med dessa specialdomstolar! Låt oss återgå till de ordinarie domstolarna och de ordinarie myndigheterna!» men nu, hundra år senare, ha vi kommit tillbaka igen till den ståndpunkt, där man stod på 1700-talet. Nu skola vi, när vi stifta en ny lag, också stifta en ny institution, som skall tillämpa den.

Jag får för min del säga, att detta synes mig vara oriktigt. Jag tror, att de ordinarie ämbetsmyndigheterna i de flesta fall äro fullkomligt tillräckliga och även mera lämpade för att tillämpa de nya lagarna, än en del mer eller mindre halvkommunala nämnder.

Det är nu här fråga om att som första instans ha en myndighet, bestående av en polisman, vidare av en av konungens befallningshavande utsedd lekman samt en vald lekman, och dessa tre personer skulle utgöra en beslutande myndighet med individuell rösträtt, så att de två lekmännen skulle kunna överrösta polismannen. Emellertid är det uppenbart, att dessa människor finge mycket litet att göra. Det är efter min tanke mycket sannolikt, att de valda bisittarna i denna institution aldrig skulle få någon känsla av ansvar, när det gällde att verkligen handlägga dessa obehagliga ärenden i det syfte och ändamål, som lagen skulle fordra. Det är sannerligen inte några så särskilt trevliga uppdrag. De skulle troligen försöka att så mycket som möjligt komma ifrån obehaget, och därmed skulle hela lagstiftningen, såvitt jag förstår, bli ineffektiv. Ty det är beroende på dessa nämnder, om ett ärende skall kunna komma till högre instans, d. v. s. de så kallade skyddscollegierna.

Vi skulle emellertid ha 700 sådana nämnder i landet. Men 700 nämnder för att handlägga ett sådant fåtal mål, att det säkerligen i medeltal knappast skulle komma ett mål på var och en om året, det tycker jag är att gå för långt! Snart förefaller det mig, som om på sina ställen befolkningen knappast skulle kunna räcka till för alla de nämnder och uppdrag, som numera finnas.

Mot detta invänder nu herr statsrådet, att även enligt utskottets betänkande något liknande skulle bli fallet. Ja, enligt detta skulle man ju ha en lekman närvarande vid polisförhören, men det skulle vara mera såsom vittne. Han skulle aldrig ha något med beslutanderätten att göra. Därigenom bleve det således inte fråga om en beslutande nämnd. Det hela blir en polissak, och däri ligger ovillkorligen en stor skillnad. Det torde heller inte vara svårt att få personer att deltaga i ett sådant arbete för ett ringa dagtraktamente. Men få de beslutanderätt och ämbetsmannansvar, så att de, om de handla oriktigt, kunna åtalas — det torde ju visserligen aldrig hända, men möjligheten finns i alla fall — då blir det svårare att få lämpliga personer för denna sak.

På samma sätt vill jag säga, att det är med skyddscollegierna. Att inrätta särskilda överdomstolar genom dessa skyddscollegier, med en ordinarie domare som ordförande, en läkare och två av kommunala myndigheter valda personer,

detta anser jag för min del vara fullkomligt onödigt, och snarare skadligt än nyttigt. Jag kan inte finna, att länsstyrelserna, som nu ha dessa mål om hand, på något sätt handlagt dem på ett alltför hänsynslöst, alltför strängt eller lagens rätta tillämpning ovidkommande sätt. Snarare tvärtom. Det synes, att år efter år antalet personer, som dömas till tvångsarbete, minskats, och det är för närvarande mycket ringa. Jag tror även, att det skulle möta svårigheter att som medlem av skyddskollegierna få någon ordinarie domare, som vill åtaga sig detta arbete, och det skulle bli svårt att få lämpliga personer även på de övriga platserna.

Jag skall nu inte uppehålla kammaren längre härvid — detta är de huvudsakliga skälen, varför jag inte kunnat ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag, men då den förste ärade talaren yttrade några ord om sättet för denna frågas behandling inom lagutskottet, ber jag att slutligen få yttra några ord även härom. Han ansåg, att utskottet hade förfarit oriktigt på det sättet, att när man först provisoriskt kommit till ett avslagsyrkande beträffande den första paragrafen, så hade sedan utskottet omedelbart fattat definitivt beslut därom, och därmed hade man betagits möjligheten att votera om de särskilda specialbestämmelserna. Men såvitt jag vet, är detta väl det vanliga sättet att gå till väga inom ett utskott.

Dock är nu att märka, att utskottet på herr ordförandens förslag, för att icke vara rent negativt, underkastade sig det stora arbetet och besväret att söka utarbета vissa riktlinjer, efter vilka man borde gå fram vid ett fortsatt arbete på denna lagstiftning. Jag tror, att både den förste ärade talaren och även herr statsrådet snarare skulle vara utskottets ordförande tacksam för det utomordentliga arbete, som han åtog sig i detta syfte. Själv var jag från början en smula tveksam, emedan jag var övertygad om att man aldrig skulle komma till någon enhetlig uppfattning beträffande dessa riktlinjer. Det var mycket lätt att få fram ett beslut om avslag, ty det voro ju alla ledamöter utom två benägna för, men på helt olika grunder. Och när man sedermera skulle utstaka de linjer, som skulle vara vägledande för arbetet i framtiden, kommo dessa olikheter fram. Därför blevo, som herr statsrådet anmärkte, riktlinjerna för framtiden tämligen ovissa och kunna inte ge någon verklig ledning för hur man skall lägga grunden för en ny lagstiftning. Enligt min åsikt bör man naturligtvis lägga grunden i enlighet med det betänkande, som jag varit med om att underteckna, men så tänker icke majoriteten inom utskottet.

Herr talman! Såsom saken nu ligger, ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr Hagman: Herr talman, mina herrar! Det är nog mycket riktigt, som anfördes av den siste ärade talaren, att frågan om det s. k. lösdriveriets bekämpande är ett problem, som har sysselsatt inte bara vårt folk utan även åtskilliga andra nationer under århundraden, utan att man kommit till något tillfredsställande resultat.

Jag har tittat efter litet i gamla handlingar, hur man här i vårt land tidigare har haft dessa förhållanden ordnade, och jag fann då, att före den nuvarande lösdrivarlagen av 1885, fanns det en kungl. stadga av den 29 maj 1846, som försökte komma tillrätta med de här problemen på ett något annorlunda sätt. Man kan överhuvud taget säga, att man märker, hur man från tid till annan, då man ändrat denna lagstiftning, har alltmer och mer humaniserat de bestämmelser, efter vilka dessa olyckliga människor, som falla under denna lagstiftning, skola behandlas. Enligt stadgandet av 1846 var ju den, som inte hade anställning eller tjänst »försvarslös», och därest han hade varit ålagd allmänt arbete, fick han, när han kom ut, inte uppehålla sig i vilken kommun

Förslag till
vanartslag.
(Forts.)

som helst, och om han skulle flytta från en kommun till en annan, skulle han vara försedd med pass. Därest han inte hade detta pass, skulle han hemförslas på det allmännas bekostnad till sin hemortskommun med fångskjuts. Det där systemet kom man ju ifrån genom 1885 års lösdriivarlag, och denna behandlades i riksdagen den 11 april 1885 i båda kamrarna. Det är mycket intressant att se, hur man vid den tidpunkten ställde sig till lösdriivarproblemets olika sidor.

I första kammaren ägnade man då överhuvud taget bara uppmärksamhet åt juridiska finesser, anmärkningar, som högsta domstolen gjort mot det föreliggande förslaget. I andra kammaren däremot fanns det en representant, som pekade på vissa synpunkter, vilka sedan dess under alla åren gjort sig gällande och ännu göra sig gällande i diskussionerna om lösdriivarlagen. Det är, som bekant, stadgat i den lagstiftning, som då förelåg såsom förslag och även godkändes, att de, som togos in på allmänt straffarbete, skulle kunna lösgivas, därest de förhållanden, som karakteriserade dem i ekonomiskt avseende, förbättrades. Den talare i andra kammaren, som jag syftade på, förklarade, att han hade förfärligt svårt att förstå rättvisan i en sådan här anordning, att en person skulle kunna åläggas straffarbete, utan att han egentligen gjort sig skyldig till någon förseelse, som var belagd med straff, och att han skulle kunna inburas, bara därför att vederbörande myndigheter befarade, att om han fick gå lös, skulle han kunna göra någon handling, som skulle kunna komma att leda till straffpåföljd. Fick emellertid vederbörande under tiden, han var inne på straffarbete, ett arv eller uppnådde han eljest en bättre ekonomisk ställning, skulle han kunna lössläppas. Denne talare yttrade då ord, som ännu i dag ha tillämplighet eller i varje fall ha haft det under den tid, som nu gällande lösdriivarlag från 1885 ägt bestånd. Han sade nämligen: »Det är *penningen*, som öppnar vägen till frihet, men det är fattigdomen, som för till fängelset», och han tillägger, att det skulle säkert bli så, »att den fattige, som först blivit varnad, men sedan insatt i fängelse, frågar: Varför lider jag detta straff? Man svarar då: Min vän, du lider icke något straff; du är endast föremål för en preventiv åtgärd. Mina herrar, jag vill icke säga, att detta är hyckleri, men nog ser det så ut, då man kallar för preventiv åtgärd vad som är straff».

Vid den behandling, som det föreliggande lagförslaget har undergått i andra lagutskottet, har jag anslutit mig till dem, som ansett, att förslaget borde avslås av riksdagen. Jag har emellertid gjort det med en helt annan motivering än den, som många andra av lagutskottets ledamöter ha anslutit sig till. Jag har nämligen velat ifrågasätta, huruvida inte tidpunkten nu är inne för att upphäva lösdriivarlagstiftningen helt och hållet och inte antaga någon ny sådan. Jag vill komma dithän, att vederbörande, som skola kunna bli föremål för korrekativa åtgärder från det allmännas sida, skola först ha gjort sig skyldiga till vissa handlingar, som strida mot samhällets lagar, och i den mån de göra detta, skola de bli hemfallna till de åtgärder, som dessa lagar bestämma. Men till de preventiva åtgärder, som man har ansett sig kunna vidtaga med stöd av den hittills gällande lösdriivarlagstiftningen och som man också skulle kunna vidtaga med stöd av den nu föreslagna, har jag för min del inte kunnat ge min anslutning.

Jag har nämligen varit med om att iakttaga, hurusom man i vissa kommuner i vårt land satte skottpengar på de på landsvägarna vandrande arbetslösa och hur dessa arbetslösa anhöllos och förpassades till olika korrektionsanstalter. Även om man inte har vågat sig på att under de sista åren tillämpa den nu gällande lösdriivarlagstiftningen på detta sätt, gjorde man det dock, så länge man vågade sig på det, och jag vill för min del inte medverka till att ett sådant förfarande ens formellt skulle kunna fortfa.

Jag erkänner gärna, att man här har gjort ett försök att humanisera det föreliggande förslaget i ännu större utsträckning än hittills gällande lag, men

jag tror inte, att det kommer i sina verkningar att bli tillfredsställande. Det visade sig nämligen i utskottet, att de avslagssynpunkter, som förelägo, voro ganska divergerande och till exempel på en sådan punkt, som i fråga om hur beslut skulle fattas i de föreslagna skydds nämnderna, reagerades från visst håll mycket starkt emot att två civila ledamöter i dessa skydds nämnder skulle rentutav kunna överrösta polismannen. Detta ansågs vara i högsta grad betänkligt. Man ansåg, att det inte var samhällssynpunkter, som dessa två civila kunde göra gällande, utan att det i stället var mera polismannens synpunkt, som alltid var den riktiga samhällssynpunkten, och en anordning, enligt vilken polismannen skulle kunna överröstas, ville man inte under några förhållanden finna sig i. Därför ville man ha kvar anordningen med administrativ prövning hos länsstyrelsen, ty då kunde man lättare tillämpa hittills — särskilt tidigare — använda godtyckliga förfaringssätt.

Jag tror för min del, att det icke innebär någon lösning av problemet, att man skulle ha speciella nämnder, som å ena sidan skulle tillgodose vissa skydds-, vårds- och uppfostringssynpunkter, men å andra sidan också skulle ha hand om vissa bestraffningsåtgärder eller i varje fall kunna medverka till att personer bli intagna på straffarbetsanstalter, vilket man nu inte anser vara kriminellt straff utan någonting annat. Jag tänker mig, att den, som är föremål för denna behandling, är inte vidare hjälpt med, att det i allmänhet icke kallas kriminellt, då han ju ändå är berövad sin frihet, och det är för honom hugget som stucket, om han sitter på den ena anstalten eller den andra.

Särskilt måste jag här för min del framhålla vilka möjligheter, som egentligen finnas att trakassera folk, om man så vill, i tider av en omfattande arbetslöshet. Visserligen vill man nu göra gällande, att dessa bestämmelser äro skrivna på sådant sätt, att man mycket starkt skall kunna urskilja vilka som vilja sig ärligen försörja, och vilka som icke vilja det. Men i praktiken är det nog så, att dessa svårigheter, som föreligga i alla moderna samhällen, speciellt med hänsyn till möjligheten att erhålla arbete, medföra, att en hel del människor, som nu kanske äro svagare utrustade än andra, komma på grund av dessa förhållanden att rekryteras bettlarnas och andra av dessa angivna grupper klass. På det sättet snärjas de in i svårigheter till följd av en sådan lagstiftning, ur vilka de få mycket svårt att komma ut. När, som fallet är i vårt land, hundratusentals människor, trots att de vilja arbeta, inte kunna få något arbete, förstår man, hur det skall se ut, när dessa nämnder skola sitta och taga hand om bettlande människor, som vi veta finnas överallt i vårt land på grund av dessa svårigheter. Jag tycker, att det skulle bli en olöslig uppgift att säga, vilka som bettla på grund av ett hårt nödtvång eller vilka som bettla på grund av att de innerst inne icke vilja sig ärligen försörja. Här behövas i stället för de här föreslagna korrektiven hjälpåtgärder av helt annan omfattning. Om man kunde vidtaga sådana anordningar, att alla, som verkligen vilja arbeta, också finge tillfälle att göra detta, skulle vi ha isolerat de verkligt arbetsovilliga till en mycket mindre grupp, som då kunde bli föremål för hjälpåtgärder allt efter de olika förhållanden, som för var och en förelägo. I alla fall skulle det alltid vara en av dem verkställd handling, som skulle ligga till grund, om de skulle berövas sin frihet.

Mitt program i den reservation, som jag tillåtit mig foga till det nu föredragna utskottsbetänkandet, är således, att man först och främst bör se till, att det kan beredas arbete åt de arbetslösa och därjämte att man bör söka få fram åtgärder för vård av fysiskt och psykiskt defekta. Sedan skall man taga till hårdare åtgärder mot dem, som äro arbetsföra, men arbetsovilliga och som vidtaga handlingar, som göra, att de komma i strid mot bestämmelserna i samhällets gällande lagar. På den punkten anser jag, att det inte finns någon anledning att ha några speciella domstolar, utan vi få skapa sådana bestäm-

Förslag till
vanartslag.
(Forts.)

melser, som kunna införlivas med den allmänna strafflagen, men de behöva inte därför vara av den beskaffenheten, att vederbörande skall sättas på Långholmen. Vi ha redan nu exempel på att enligt allmänna strafflagen vederbörande kan bli föremål för en speciell, uppfostrande behandling på annat sätt.

Vidare sammanblandar emellertid detta förslag till lagstiftning på detta område de egentliga lösdrivarna, som man säger, och de sedeslösa, som man nu har gjort ett försök att låta omfatta både män och kvinnor. Man kan inte i lagens formulering upptäcka, att bestämmelserna på detta speciella område äro speciellt riktade mot kvinnorna, men det är väl inte många, som äro tveksamma därom, att i praktiken kommer det att visa sig, att de, som infångas till följd av denna lagstiftning, bli hädanefter liksom hittills uteslutande kvinnor. Professor Petren har här tidigare i dag klart uppvisat, hur det antagligen kommer att gestalta sig på detta område, och jag vill verkligen inte med min röst medverka till att det system, som man för närvarande tillämpar, skall allt fortfarande äga bestånd.

På en punkt ha vi inom utskottet varit eniga, och det är den, att den uppväxande ungdomen skulle, intill dess att den fyller 21 år, kunna omhändertagas av vederbörande barnavårdsnämnd. För mitt vidkommande har jag givit min anslutning till förslaget på denna punkt, därför att så länge ungdomen inte har överskridit 21 års ålder, bör det finnas förutsättningar att hjälpa dem, som ha kommit på sned i livet, in på bättre vägar. Om jag tänker nu här speciellt på kvinnorna, så får jag säga, att om detta inte har skett, innan de ha fyllt 21 år, kan man vara ganska övertygad om, att det är ytterst svårt att här åstadkomma någon förändring till det bättre. Jag anser därför att till myndig ålder komma män och kvinnor få lov att själva svara för sina handlingar på det sedliga området, och endast i den mån andras rättsintressen trädas för nära genom handlingar av det ena eller andra slaget, skola de kunna bestraffas för dessa. Det är rent praktiska synpunkter, som föreligga för detta ståndpunktstagande från min sida, därför att jag vet, huru kolossalt ineffektiva alla samhällets åtgärder äro, när de skola garantera ett visst sedligt tillstånd. Det blir en kvinna här samt en och annan kvinna där, som man får fatt i och skickar, som fallet är för närvarande, till Landskrona, och det finns en del kvinnor, som hela sitt liv resa fram och tillbaka dit. Den uppfostrande betydelse, som man anser ligga i deras omhändertagande på detta sätt, saknas säkerligen för de flesta helt och hållet. Vi sågo väl lite var för några dagar sedan i pressen en uppgift om att en kvinna hade överfallit en poliskonstapel här i Stockholm. Hon hade nyss kommit ut från Landskrona efter ett och ett halvt års vistelse där. Det första, som hon gjorde, var den åtgärd, som jag här i korthet antytt, och det ledde antagligen till att hon återfördes dit, men inte tror väl någon, att vistelsen där får någon uppfostrande betydelse eller att det finns någon möjlighet för folk av denna kategori att påverkas till någon som helst förbättring i sitt levnadssätt. Handlingssättet, i den mån man gör sig skyldig till överfall, rån och dylikt, får bestraffas enligt gällande lagar, men sedligheten får var och en sköta själv, ty samhället misslyckas fullständigt, när det skall bestämma över hithörande förhållanden.

Däremot är det klart, att hjälpverksamheten på detta område, såväl enskild som allmän, som enligt sakkunnigas uppgift med framgång har medverkat till att föra folk in på bättre vägar, bör från det allmännas sida på allt sätt understöddas. Jag tror, att den synpunkt, som i utskottet från många håll framförts, är riktig, att endast i de fall, där vederbörande själv visar tendenser och önskemål om att komma in på andra vägar, finns det möjlighet att lyckas med sådana uppfostrande och hjälpande åtgärder. Att mot vederbörande individers vilja försöka få dem in på andra tankebanor, misslyckas förvisso, och

därför menar jag, att det är bortkastad tid och kraft att hålla på och sysselsätta sig med dessa grupper på sätt som här har föreslagits, därför att det för det första bara blir en liten del, som jag nyss sagt, man får tag i, och för det andra åstadkommer man intet resultat.

Nu är det många, som mena, att själva avskräckningsmomentet skulle leda till att en stor del avhölle sig från en fördärvlig livsföring. Jag är för min del inte beredd att tillerkänna den synpunkten någon allt för stor betydelse, utan från det allmänna sida bör man — som jag förut framhållit — gå in för en omfattande och kraftig hjälpverksamhet framför allt på det sättet, att vederbörande skall erbjudas arbete, när de inte ha sådant. Då kommer man ifrån den nyrekrytering på detta område, som för närvarande äger rum, och med de återstående får man förfara alltefter de förhållanden, som föreligga, och de verkligt arbetsovilliga och arbetslustiga få behandlas med hårdare medel. Visar det sig, att tvångsarbete behöver tillgripas, får det utdömas av våra vanliga domstolar.

Detta är i korthet, herr talman, de synpunkter, som ha legat till grund för den reservation, som jag har fogat till detta utskottsutlåtande, och i det förnyade utredningsarbete, som antagligen kommer att igångsättas för att få bort framför allt den nuvarande lösdrivarlagen av 1885 och få fram en ny speciell hjälporganisation på det här området, hoppas jag, att de synpunkter, som undertecknad och min medreservant ha framställt, också komma under vederbörligt beaktande, och jag slutar med att hemställa om bifall till dessa synpunkter, som äro angivna i min till utskottets utlåtande fogade reservation.

Herr Norman: Herr talman! Jag kan personligen i många stycken följa herr Hagman i hans resonemang, och jag tror, att mina medreservanter beträffande den särskilda motivering, som vi ha velat föra fram här för avslag, också följa herr Hagman i långa stycken.

Det är enligt min uppfattning alldeles tydligt, att det samhällsöndå, som man genom en sådan här lagstiftning vill komma till rätta med, är många gånger en följdföreteelse av andra sociala missförhållanden, och det mest effektiva sättet att finna bot mot detta samhällsöndå är alltså, som herr Hagman här framhållit, att komma till rätta med dessa andra missförhållanden. Då han nu i sitt anförande lika väl som i reservationen framhåller, att arbete och utkomst böra beredas alla arbetsföra personer och däri ser en åtgärd, som skulle kunna framför allt motverka det samhällsöndå, som nu här är fråga om, är det också enligt min uppfattning alldeles riktigt. Men jag har ändå inte kunnat följa herr Hagman och herr Magnusson i Kalmar, mina partivänner, i deras slutsatser, och det av två skäl.

Herr Hagman har här anfört, att samhället kan behöva ingripa mot vissa individer, mot arbetsföra men arbetsovilliga och ouppfostringsbara. Skulle nu ingen sådan här social lagstiftning förekomma, kan jag inte förstå annat, än att man måste nå det önskade resultatet genom vad man kallar en kriminalisering av den här företeelsen, d. v. s. att man skulle straffrättsligt ingripa mot själva livsföringen. När från min utgångspunkt orsaken till denna livsföring många gånger bottnar i missförhållanden i samhällslivet, finner jag det vara litet hårt att ingripa på det sättet.

Visst ligger det mycket i den kritik, som här har framförts mot svårigheterna med dessa tillrättaförande åtgärder, dessa hjälpåtgärder, som här äro ifrågasatta. Det har framhållits från herr von Sydows sida och även från herr Hagmans sida — det är naturligtvis riktigt och sant — att i tider när folk, som ingenting högre önska än att få skaffa sig sitt uppehälle genom arbete, i stor omfattning sakna den möjligheten, är det inte gott att åstadkomma några hjälpåtgärder för att tillrättaföra dem, som av olika orsaker äro arbets-

Förslag till
vanartslag.
(Forts.)

ovilliga. Jag vill emellertid inte riktigt släppa tron på att det skall finnas vissa möjligheter för dylika hjälpåtgärder, som här äro ifrågasatta och som den kungl. propositionen bygger på. Från dessa utgångspunkter har jag anslutit mig till dem inom utskottet, som utan att kunna godtaga den kungl. propositionen och inte heller den motivering, som utskottsmajoriteten har framfört, och de riktlinjer, som enligt samma majoritet skulle lämpa sig som grund för en fortsatt revidering av lösdrivarlagen och en utformning av en ny vanartslag i stället framfört vissa särmeningar, som skulle innehålla de riktlinjer, som vi skulle kunna ansluta oss till, då nu förhållandena säkerligen äro sådana, att de önskemål, som herr Hagman här har framfört, att vi slopa lösdrivarlagen och vidtaga kanske en eller annan omändring av strafflagens bestämmelser och dylikt — och så naturligtvis dessa stora positiva önskemål, som han framfört — ligga på ett helt annat plan än det, där vi rikta in vårt arbete och vår strävan för att komma till rätta med spörsmålet. De särmeningar, som vi ha framfört här beträffande tillämpningsområdet, motiverades av professor Petré, och komma ytterligare att motiveras av min medreservant inom utskottet i denna kammare, fröken Hesselgren, varför jag inte skall dröja vid den sidan av saken.

Beträffande organisationsformen och de organisationer, som skulle ha att tillämpa vanartslagen, har jag kommit till den uppfattningen, att kunde man inskränka klientelet, såsom här har framförts önskemål om, förefinnes ej längre samma behov av nyorganisation. Kan man avskära åldersgrupperna 18—21 år, tillmötesginge man, skulle jag tro, ett enhälligt önskemål från utskottets sida — de frisinnaade reservanterna, som ju ha tillstyrkt den kungl. propositionen, ha inte kunnat säga sin mening om det önskemålet — men jag skulle tro, att här föreligger ett fullständigt enhälligt önskemål, att i den mån uppfostrande åtgärder, hjälpåtgärder i tillrättaförande syfte, skola kunna vidtagas beträffande icke-myndiga personer, är det lämpligt, att bestämmelserna därom komma att inordnas på annat håll än inom vanartslagstiftningen, och jag ber såsom andra talare före mig få understryka vad utskottet säger i det fallet.

Med hänvisning till vad herr socialministern här yttrade som sin mening, nämligen att detta utskottsutlåtande har visat, att det här föreligger så många särmeningar, att därför aldeles säkert frågan om lösningen av det här spörsmålet kommer att flyttas fram ganska långt i tiden, vill jag säga, att kommer vid en fortsatt prövning inom regeringen den tanken att göra sig gällande, så skulle jag vilja vädja till herr socialministern, om det blir han, som kommer i fortsättningen att handhava ledningen av denna revision, att då taga i allvarligt övervägande den möjlighet, som utskottet här har pekat på och som ansluter sig till fröken Hesselgrens motion om att en begränsad revidering är synnerligen önskvärd i detta hänseende och att således åldersgruppen 18—21 år undantages från den nuvarande lösdrivarlagstiftningen. Skulle här kunna uppnås en reform inom den närmast liggande framtiden, skulle det vara av synnerligen stor betydelse för att få större möjlighet att komma tillrätta med det samhällsönda, varom här är fråga. Kunde man således uppnå en begränsning av klientelet dels genom detta och dels också genom att de sedelösa inte berördes av den här lagstiftningen, då är, menar jag, behovet av den nya organisationen, som här är ifrågasatt, inte så kännbart, och då synes det mig, som om man skulle kunna ha stor möjlighet att komma till rätta med dessa spörsmål med tillhjälp av de samhällsorgan, som till stor del redan nu finnas.

Vi ha därför i vår reservation anslutit oss till den socialdemokratiska motionen, vari uttalas önskvärdheten av att vid en fortsatt revision just den synpunkten kommer under förnyat övervägande, huruvida inte något av de kom-

munala organ, som nu finnas, skulle kunna få sig anförtrord tillämpningen av den här lagstiftningen i första instans. Här föreligger en stor principiell meningsskiljaktighet i frågan om huruvida det skall vara ordningsmakten, som skall vara den huvudsakligen bestämmande, eller om lekmanneelementet skall få ett större medinflytande. I propositionen har mycket starkt, synes det mig, motiverats behovet av ett vidgat inflytande för lekmanneelementet, och jag skulle vilja gå ännu längre. Jag ser på detta spörsmål så, att det första organet framförallt bör ha karaktären av ett socialt hjälporgan, vars syfte skulle vara att vidtaga dessa förebyggande hjälpåtgärder, dessa uppfostrings- och likaså dessa övervakningsåtgärder, som i sista hand, sedan vissa frihetsinskränkningar en gång blivit gjorda, skola hjälpa till att återupprätta den individ, som det är fråga om. Men skall detta första organ få karaktären av ett socialt hjälporgan, då bör enligt min uppfattning lekmanneelementet få ett dominerande inflytande och ordningsmakten träda till endast i den mån det fordras ur rättssäkerhets- och ordningssynpunkter.

Beträffande det andra organet föreligger ju samma principiella skillnad i uppfattningen, huruvida den slutliga konsekvensen så att säga, där andra tillrättaförande åtgärder icke hjälpa, d. v. s. frihetsberövandet, skall ådömas på administrativ väg eller genom domstolsförfarande. Jag har principiellt icke mycket att invända mot det förslag till lösning, som föreligger i den kungl. propositionen, nämligen genom införande av dessa skyddskollegier. Men just från den utgångspunkt, som jag förut anført, nämligen att med en begränsning av klientelet minsta möjliga nyorganisation bör ske, synes det mig som om de redan befintliga domstolarna skulle kunna få sig ålagt att bestämma om den sista konsekvensen, således frihetsberövandet, och denna synpunkt bör således enligt min mening också komma till bedömande vid en förnyad utredning.

Jag ansluter mig således, herr talman, tillsvidare till det yrkande, som herr Petrén redan har framställt, och yrkar alltså bifall till utskottets hemställan men med den ändringen i motiveringen, som har föreslagits i de reservationer, där mitt namn förekommer. Det gäller således motiveringen i fråga om avdelning I och i fråga om avdelning II vid punkterna 1 a och 1 b och vid punkterna 3, 4 och 5, således samtliga de förslag till ändring i motiveringen, som yrkas i de reservationer, som undertecknats av mig såsom första namn.

Fröken Hesselgren: Herr talman! Jag har anslutit mig till herr Normans reservation, därför att jag icke är fullt på det klara med, om man kan taga steget fullt ut och icke ha någon form av lösdrivarlag, såsom det har föreslagits i herr Hagmans motion.

Jag kan mycket väl förstå herr Hagmans ståndpunkt i denna sak, men jag anser att man behöver ytterligare utreda detta i samband med de ändringar som vi i övrigt begära av denna lag. Det som nämligen för mig är det viktigaste är för det första, att man får bort de omyndiga från denna lagstiftning, vilken form den än får, och denna ståndpunkt har till min stora glädje utskottet enhälligt eller åtminstone så gott som enhälligt gått in för. Därmed har man verkligen vunnit någonting. Även om det blir svårt att nu fatta ståndpunkt till en blivande lösdrivarlagstiftning, skulle man dock gå ett långt steg framåt mot bättre förhållanden, om man från lösdrivarlagen avskiljde de omyndiga. Kungl. Maj:t har varit inne på den vägen, och det var med stor tillfredsställelse som jag i Kungl. Maj:ts förslag såg, att man hade gått in för att de omyndiga skola behandlas av barnavårdsnämnd och icke tillsammans med de vuxna. Men Kungl. Maj:t har enligt min uppfattning icke tagit steget fullt ut så som det borde tagas för att komma till ett verkligt gott resultat. Kungl. Maj:t har föreslagit, att

Förslag till
vanartslag.
(Forts.)

de omyndiga, oaktat barnavårdsnämnden skulle ha hand om dem, dock skola behandlas enligt *vanartslagen*. Det är detta, att de omyndiga icke böra behandlas enligt *vanartslagen*, som för mig är av oerhört stor betydelse. Skall man nå vad man vill med att lägga de omyndiga under barnavårdsnämnderna, bör man möjliggöra för dessa nämnder att behandla dem efter helt andra principer än dem som *vanartslagen* medger. Man måste kunna nå dem på ett mycket tidigare stadium av sedeslöst eller vanartigt levnadssätt. Skall man verkligen lyckas utöva en uppfostrande inverkan på den sedeslösa ungdomen, måste de nämnder, som skola taga hand om dem, ha möjlighet att göra detta på ett sätt, som man icke kan tänka sig göra i fråga om myndiga medborgare. Gentemot en person som icke är myndig, har samhället på ett helt annat sätt rätt att uppträda som fostrare för att hjälpa honom till ett hederligt levnadssätt, och denna fostran bör vidtaga långt förr än de nått så långt i sedeslöst liv, att man kan angripa dem enligt *vanartslagen*. Jag tror icke att jag behöver vidare utveckla denna sak, då förståelsen för densamma blivit så pass stor inom utskottet, att man har skäl att hoppas att, när denna fråga i framtiden skall tagas upp igen, det skall tagas hänsyn till vad utskottet här har lagt fram. Skulle det dröja länge, innan man kan taga upp frågan om lagstiftning på detta område, så hoppas jag, i likhet med flera talare, att Kungl. Maj:t kommer att taga hänsyn till den vädjan som utskottet har framställt, att man, oavsett upptagandet av frågan om en lösdriivarlagstiftning, dock skulle taga upp en speciell lag för de omyndiga, helt avskild från en eventuell lösdriivarlag. Jag tror att det är ett gott grepp att utskottet här talar om *barnavårds- och ungdomsvårds- lagstiftning*. Det är nog riktigt att man får tänka sig en utveckling av de nuvarande barnavårds- lagarna för att få dem bättre anpassade till den något äldre ungdomen. Men huvudsaken är, att det blir en lagstiftning, som går i samma riktning som barnavårds- lagarna.

Jag sade, att jag känner mig rätt tveksam om lämpligheten av att ha en lösdriivarlag, och jag anser, att den saken bör ytterligare undersökas. Men vad jag icke på något sätt är tveksam om, herr talman, det är att, *om* vi skola ha en lösdriivarlagstiftning, denna under inga förhållanden bör komma att omfatta också de *sedeslösa*. Huru man än söker lägga en lagstiftning mot sedeslöst leverne, kan det aldrig undvikas, att den blir godtycklig. Det hjälper icke, att man i en lagparagraf säger, »han» i stället för »hon», det blir i alla fall »hon» som lagparagrafen kommer att vända sig mot, och det finnes ingen möjlighet, att man skall kunna stifta en lag som icke blir godtycklig, när det gäller en *livsföring*, när det gäller icke vissa bestämda *handlingar*, utan såsom det kallas en »sedeslös livsföring». Huru skall man kunna undgå att göra ett eventuellt ingrepp godtyckligt? Det är endast en illusion att man nu genom en lag skulle kunna åstadkomma vad man vill, nämligen rättelse och fostran.

Det har visserligen sagts här i dag, att nära hälften av dem som vistats på Landskrona tvångsarbetsanstalt skulle ha räddats till ett bättre levnadssätt. Jag har varit medlem av Landskronaanstaltens styrelse i närmare 10 år, och jag betvivlar i allra högsta grad, att man kan draga en sådan optimistisk slutsats. I de siffror som finnas angående dem som vistas i Landskrona ingår ett stort antal människor, som man tappat bort, som man ej vet var de finnas då man icke har kunnat följa deras livsöden utanför murarna, och om verkligen hälften skulle klarat sig ur detta liv hade den säkert klarat sig lika bra, om den aldrig hade kommit till Landskrona. Bland de många prostituerade som läkarna ha att göra med som aldrig varit i Landskrona finnes det en mycket stor procent som efter olika antal år i allt fall resa sig och leva ett hederligt och ordentligt liv.

Vad jag menar är, att skall man kunna nå vuxna människor och fostra dem till ett annat levnadssätt, så måste man bygga på de enskilda människornas *vilja* till en sådan fostran, och det gör man icke, genom att ådöma dem straff

som de icke erkänna vara berättigade och mot deras vilja sätta in dem på en anstalt som de räkna som ett fängelse. Gör man i stället så, att man hjälper och understödjer de olika organ och enskilda som vilja ägna sitt liv åt att söka hjälpa och tillrättaföra människor, då har man att räkna med den enskilda människans egen vilja att bli bättre, och det är någonting helt annat att bygga på.

Jag vill naturligtvis icke säga att samhället skall stå med händerna i kors och se på denna företeelse utan att göra någonting alls. Samhället har rätt och skyldighet att skydda sig självt mot människor som leva ett sedeslöst liv, som äro till direkt skada genom att de förföra ungdomen, som äro till obehag och otrevnad för sin omgivning och som genom ett förargelseväckande levnadsätt störa omgivningen, och mot alkoholister och könssjuka, mot alla sådana företeelser bör samhället ha rätt att skydda sig. Men vad jag menar är, att samhället har möjlighet att göra detta genom andra redan befintliga lagar. Samhället behöver icke härför ha en särslagstiftning sammankopplad med lösdriverbestämmelser.

Jag vet att många tvivla på att man genom de vanliga strafflagarna, genom alkoholistlagen o. s. v. skall kunna åstadkomma ett skydd, därför, att det är för korta straffperioder, och för låga straff, ofta endast böter. Det är möjligt att så är förhållandet, men man kan tänka sig, att det skulle vara bättre att i så fall ändra de strafflagsbestämmelser som redan finnas. Om vi t. ex. taga alkoholistlagen, som om en stund skall tagas upp till behandling, så står det i den, att man har rätt att omhändertaga alkoholister »som icke kunna sköta sig själva». Nu har man erfarenhet från Landskrona, och det har bekräftats i dag av andra talare, att en mycket stor procent, mer än $\frac{2}{3}$, ja jag har till och med hört sägas 90 procent, av de kvinnor som föra ett lösaktigt liv äro alkoholister. Alltså har man möjlighet genom deras egenskap av alkoholister att komma åt dem genom alkoholistlagen och skydda samhället för deras samhällsskadlighet på ett sätt, som ställer dem lika inför lagen och som ej blir en godtycklig könslag. Likaså om de uppträda på ett förargelseväckande sätt då strafflagen ger möjlighet att ingripa.

I min motion har jag begärt, och det har understrukits av kvinnoorganisationerna, att det skall bli en lag mot *provokation till otukt*, särskilt när sådan provokation riktas mot ungdomen. Socialministern har i sitt uttalande strukit under behovet av en sådan lagstiftning, och jag hoppas därför att den så småningom skall komma till stånd. Då får man även där ett vapen mot sådana företeelser på detta område som samhället måste skydda sig självt emot.

I lagstiftningen angående de veneriskt sjuka ha vi också möjlighet att ingripa, där finnes, ifall man vill använda den lagstiftningen, stadgat ett mycket strängt straff mot människor som medvetet utsätta andra människor för smitta. Således, ännu en utväg för samhället att skydda sig mot de skadliga följderna av sedeslöst levnadsätt.

Jag tror också, att det vore riktigt att taga upp det som har föreslagits både förra året och detta år i min motion, nämligen att man får en skyddsålder också för pojkar. Det är icke tu tal om att risk förefinnes för unga pojkar likaväl som för unga flickor att de skola bli förförda till ett sedeslöst liv, och då man anser sig böra skydda flickorna, tror jag, att det är rätt att i det fallet också tänka på pojkarna.

Det har sagts, att de korta straffen skulle betyda att en internering icke skulle kunna åstadkomma något gott resultat. Jag måste säga, att när man ser på den lista som återfinnes i denna tioårsredogörelse för Landskrona och ser att det finnes människor som varit inspärrade icke bara 2, 3, 4 eller 5 gånger utan ända upp till 20, 21 och 22 gånger, så förstår man, att en vistelse där icke kan vara någonting som man kan räkna med såsom en fostran. Redan för en människa, som andra gången kommit till Landskrona, kan man anse att det

Förslag till
vanartslag.
(Forts.)

fostrande inflytandet är förfelat, där går det icke längre. De som komma dit första gången kunna möjligen taga det såsom en varning. Jag tror att det är rätt att säga att en del har ryckts undan detta liv genom Landskronavistelsen, men det är ganska få, jämfört med de många som icke gagnats, som icke hjälpts, så att man måste fråga sig, om icke de stora kostnader som staten lägger ned på denna anstalt äro föga värda, och om det icke vore riktigare att taga åtminstone en del av dessa pengar och giva dem till den enskilda hjälpverksamheten, som säkert skulle kunna åstadkomma ett bättre resultat.

Jag vill dock säga, att man bör ha möjlighet till internering av de människor, som visat sig oupphörligt komma i delo med rättvisan och icke kunna klara sig själva. Vi ha en lag av år 1927 om förminskat tillräkneliga förbrytare. Med någon ändring av den lagen skulle man kunna nå dem bland dessa, som aldrig kunnat och aldrig komma att kunna sköta sig själva, utan alltid riskera att komma i delo med lagen.

Vi ha också en annan möjlighet, som jag anser vara ganska viktig, nämligen möjligheten att *omyndigförklara* människor. Det har sagts och jag tror med rätta, att en mycket stor procent av de kvinnor som föra detta beklagansvärda liv äro mer eller mindre vetande, mer eller mindre sinnesslöa. Det är klart att en fostran av sådana människor i regel icke hjälper, de måste stå under ständig övervakning, de måste ha ständig hjälp. Den enda väg, på vilken man verkligen kan göra nytta för denna typ av människor, torde vara att omyndigförklara dem och på det viset få dem under ständig skydd. Detta är icke en sak som är gripen ur luften, utan den är grundad på erfarenhet. Jag vet nämligen att här i Stockholm den vägen åtskilliga gånger försökts med mycket gott resultat. Då, såsom jag hoppas, det blir så, att man kommer att taga hand om de omyndiga genom barnavårdsnämnderna, som sålunda komma i tillfälle att bättre lära känna dem, och om man, vilket jag också hoppas, kommer att i skolorna på ett ännu tidigare stadium taga reda på de sinnesslöa, som behöva en specialvård, så tror jag, att man genom användande av omyndighetsinstitutet skall kunna skydda en hel del av dessa stackars människor som komma så hjälplösa ut i livet utan någon möjlighet att skydda sig själva mot de många frestelser och svårigheter som möta dem.

Det är möjligt, att man finge lov att stadga vissa övergångsbestämmelser, i fall man fattar ett sådant beslut, som jag hoppas, att avskilja de sedeslösa från en eventuell vanartslagstiftning. Man torde få lov att göra det, därför att det är ett faktum, att det nu finnes en klientel som så många gånger åkt fram och tillbaka till tvångsarbetsanstalten, att den icke längre kan sköta sig själv, men det är en sak för sig. Det viktiga är, att man äntligen får fram *principen*, att här är det två skilda saker det gäller, att det sedeslösa levernet icke bör blandas ihop med lösdrivarklientelet och att de sedeslösa icke böra behandlas efter en eventuell lösdrivarlag.

I fråga om detta står jag icke ensam. Här har varit flera i denna kammare i dag som talat för denna princip, och jag vet att bakom min önskan står ett mycket stort antal kvinnor. Det har varit en petition till regeringen med begöran att hänsyn skall tagas till dessa synpunkter, och i denna petition, som är underskriven av flera stora kvinnoföreningar, har dessutom ett stort antal — omkring 8,000 män och kvinnor, läkare, sjuksköterskor, fattigvårdsfolk och frälsningssoldater o. s. v. instämt. Det är icke mindre än 58 läkare, 10 diakonissor, 73 barnavårds- och fattigvårdsmän, 48 sjuksköterskor, 10 barnmorskor och 555 lärarinnor och lärare som anslutit sig till denna uppfattning, det vill säga till kravet på att icke omyndiga personer läggas under barnavårdsdagstiftningen samt att från varje form av lösdrivarlagstiftning avskilja de sedeslösa. Jag hoppas, herr talman, att, när denna fråga nu äntligen kommit fram för riksdagen — det har varit den ena utredningen efter den andra, och detta för-

vånar mig icke, ty saken är svår, men detta är första gången denna fråga nu är före i riksdagen — riksdagen skall vilja uttala sig för att vi få bort såväl de omyndiga som de sedeslösa från denna form av lagstiftning. Huru man sedan skall ordna för dem, huru den lagen skall se ut, om det skall bli en ändring i de redan befintliga strafflagarna, eller om det får lov att finnas särskilda bestämmelser, anser jag för närvarande vara för tidigt att uttala sig om. Men vad som är säkert, det är att man måste skilja dessa bägge frågor åt och därför, herr talman, kommer jag såsom ett uttryck för denna min önskan att rösta för herr Normans med flera reservation. Den utesluter omyndiga och sedeslösa från en eventuell vanartslagstiftning. Den tager icke fullständigt ställning till huru omhändertagandet av den övriga klientelen skall ske, utan den lämnar den frågan öppen, men den lägger den synpunkten därpå, som jag för min del vill understryka, att *om* det blir en vanartslagstiftning skall den icke skötas administrativt utan genom domstolsförfarande.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till herr Normans reservation b av avdelning 2 i utskottets utlåtande.

Herr Westman: Herr talman! Då utskottet avstyrkt den kungl. propositionen, får man däri på intet sätt inlägga, att utskottets majoritet skulle ha varit blind för de förtjänster som propositionen äger. Men det kanske icke är att undra på, att det har varit svårt för utskottet att förorda en definitiv lösning av det stora reformproblem, som nu för första gången förekommer i riksdagen.

Såsom den senaste ärade talaren framhöll, har det tillräckligt visat sig, under de många ingående utredningar som ägt rum sedan flera år tillbaka, att frågan är invecklad. Det samhällsproblem som man här har att göra med är svårlöst, icke minst ur synpunkten av att det människomateriel som skall behandlas är så olika. Det finnes endast en enhetlig synpunkt att lägga på detta människomateriel, och det är den, att man icke vill utan vidare tillgripa strafflagen. När man skall behandla detta materiel, vill man i stället söka utskilja dem som man kan hjälpa och uppfostra från dem som äro oförfärliga.

Det är givet, att en sådan anordning av behandlingen endast med stor svårighet kan utformas, och att försöken att hjälpa och uppfostra skola bereda många missräkningar. Herr Hagman yttrade, att om man bara skaffade arbete åt alla, så skulle de bli nyttiga samhällsmedlemmar, men det förhåller sig tyvärr inte på det sättet. Det finns ju ledsamt nog personer, som antingen på grund av dåliga arvsanlag eller till följd av att de råkat in i olyckliga samhällsförhållanden kommit så på sned, att de inte vilja finna sig tillrätta med ett ordnat arbete. Sådana personer ha blivit ohjälpligt arbetsskygga, och gentemot dem måste samhället tillgripa skyddsåtgärder. Var och en, som känner till förhållandena på landsbygden, vet, att särskilt där är kravet på dylika skyddsåtgärder mycket starkt. I tider, då lösdrivarnas antal ökar, bli de en verklig plåga, särskilt för de små ställena på landsbygden. För de större ställena är det inte så farligt, där finnas alltid karlar hemma för att sköta djuren eller andra sysslor. Men på de små ställena är det ofta så, att hustrun är ensam med barnen, kanske t. o. m. barnen äro ensamma hemma. Då kan det komma en sådan där skräckinjagande man, som i många fall enbart genom sitt hotande uppträdande utövar ren våldgästning. Ofta injagar han en sådan skräck hos kvinnor och barn, att de få ångestkomplex, som följa dem hela livet igenom. Även i större samhällen, t. ex. städerna, är lösdrivarplågan värst för arbetarklassens medlemmar. Allra värst är den naturligtvis för de självförsörjande kvinnor, som ha sitt arbete så förlagt, att de gå hem vid sen timme. Vi se många gånger i tidningarna, att de bli utsatta för skrämsel och t. o. m.

Förslag till
varnarslag.
(Forts.)

överfall av lösdrivare, och i oändligt många fall sker detta utan att det kommer till tidningarnas kännedom.

Propositionen går nu fram på båda dessa linjer, både på den uppfostrande och den skyddande linjen, och i det fallet har utskottsmajoriteten anslutit sig till propositionen. I detta avseende finns det inte alls någon principiell, oöverstiglig klyfta mellan utskottsförslaget och propositionen.

Utskottet har emellertid i fråga om lagens omfattning tillåtit sig att föreslå vissa ändringar i propositionen. Så har utskottet, såsom flera föregående talare, senast fröken Hesselgren, framhållit, föreslagit, att de yngre grupperna, de på 18—20 år, skola hänvisas till barnavårdsnämnderna att av dessa omhändertagas genom någon lämplig form av ungdomsvård.

Vidare har utskottet avvikit från propositionen på den punkt, där det gäller behandlingen av dem, som äro över tjugo år och som göra sig skyldiga till sedeslöst levnadsätt. Utskottsmajoriteten har därvid inte gått så långt som en rad föregående talare — herr Petrén, herr Norman och fröken Hesselgren, för att endast nämna några — ha önskat. De ha ju velat, att man skulle lämna myndigas sedeslösa liv helt och hållet utanför det allmännas ingripande. Jag förstår ändå inte riktigt, att dessa ärade talare kunna stå på den linjen i fråga om det allmännas ställning till detta sätt av samhällsskadlig vandel, när de alla äro ivriga anhängare av att man starkt skall ingripa mot den samhällsskadliga vandel, som har sin rot i alkoholmissbruk. När det gäller alkoholisterna, så ingriper man ju inte bara ur den rent individualistiska synpunkt, som fröken Hesselgren så starkt betonade, när hon nyss talade om de myndiga sedeslösa, utan man ingriper mot alkoholisterna också av det skälet, att deras levnadsätt är skadligt för deras närmaste, för den ungdom, som får åse dem eller råkar ut för deras vanvård, överhuvud taget ur social synpunkt. Jag kan icke riktigt förstå, att man skall betrakta denna företeelse, alkoholismen, som giltig orsak för samhällets ingripande, men inte den sedeslösa vandeln. Det är dock så, att denna sedeslösa vandel är farlig, särskilt för ungdomen. Vi veta, att det inte går att ingripa mot denna vandel med andra lagar, som stå till förfogande. Fröken Hesselgren uppräknade en hel del lagar, som redan finnas, men de verka ju inte nu, och det finns ingen anledning antaga, att dessa lagar skulle verka i framtiden heller. Fröken Hesselgren ifrågasatte, huruvida man inte skulle kunna skärpa strafflagen och utvidga den till att avse en hel del fall, som inte nu äro behandlade i denna lag. Men jag vågar säga, att det skulle vara en både hårdhärtad och ineffektiv metod. Fröken Hesselgren förbisåg i sitt yttrande, att det finns någonting vid strafflagens tillämpning som kallas bevisfrågan. Så är det t. ex. när det gäller provokation eller de andra fall av handlingar, som fröken Hesselgren berörde, ytterligt svårt att komma till resultat med hjälp av strafflagen, därför att det i regel är omöjligt att få någon bevisning till stånd. Vill man skydda sig mot individer av det slag, som vi nu tala om, så måste man tillgripa en särskild lagstiftning, som tar hänsyn till deras levnadsföring i dess helhet.

Emellertid har ju utskottet inte velat gå så långt som Kungl. Maj:t, utan har föreslagit en mildring av propositionen. Utskottet har nämligen föreslagit, att om det är en person, som har ett yrke, men likväl gör sig skyldig till sedeslös vandel på det sätt, som beskrives i lagen, så skulle ingripande mot denna person, när han är över 20 år, kunna ske endast på föranstaltande av barnavårdsnämnd, därest det visar sig, att denna person vore särskilt farlig för ungdomen. Det har ju förekommit, att det öppnats en affär i närheten av en skola och att affärsinnehavarinna särskilt lagt an på eleverna i skolan. Då bör väl det allmänna ha någon utväg att befria skolans närmaste omgivning från ett sådant företag. Det går naturligtvis inte med den lag

om provokation, som fröken Hesselgren talade om. Var och en förstår, att underrättelse om en sådan affärs tillvaro kan spridas, utan att det förekommer någon provokation från affärsinnehavarinnan, genom meddelande den studerande ungdomen emellan.

Emellertid har utskottet inte velat, att man i övrigt skulle ingripa mot dessa personer, som ha ett yrke, ty vi ha inom utskottet varit på det klara med att ett sådant ingripande kan ur individens synpunkt medföra mycket beklagliga följder och förvärra hennes ställning. Men om man begränsar ingripandet på det sätt, som vi föreslagit, så borde det icke vara ägnat att väcka några gensagor från den stora majoriteten av kvinnor, ty nog finns det väl ändå en hel del mödrar i vårt land, som skulle vara glada över att man kunde befria en skola, där deras söner studera, från en omgivning av den art jag nu antytt.

Herr statsrådet yttrade under sitt anförande, att han uppfattade saken så, att den egentliga anledningen till att utskottet inte lagt Kungl. Maj:ts proposition till grund för sitt förslag var den, att utskottet inte velat följa Kungl. Maj:t i de organisatoriska frågorna. Det är nog alldeles riktigt. Det visade sig, att en omarbetning av förslaget, på det sätt utskottsmajoriteten skulle önskat, kommit att bli så genomgripande, att den inte kunde ske inom utskottet. Vi ha haft våra invändningar mot organen för ingripande både i första och andra instanserna.

Vad beträffar organen i första instans, de s. k. skyddsnämnderna, har Kungl. Maj:t föreslagit, att man i varje stad och landsfiskalsdistrikt skulle ha en skyddsnämnd, som skulle vara sammansatt av polismästaren och landsfiskalen och tvenne lekmän, och nämndens beslut skulle fattas genom omröstning. I herr Normans reservation föreslås en annan anordning. Enligt den skall man ha en särskild nämnd i de större städerna, och på mindre ställen skall fattigvårdsstyrelsen ha hand om uppgiften. Vi, som representera utskottsmajoriteten, ha funnit, att man kan göra invändningar mot dessa båda förslag. En invändning, som träffar dem båda, är, att man kan befara, att om man lägger rätten att ingripa helt och hållet i de lokala myndigheternas hand, kunna dessa lokala myndigheter bli frestade att tillämpa helt och hållet lokala synpunkter. De kunna nöja sig med att bli glada över att bli av med den där lösdrivaren från sitt område. Särskilt om det är fråga om en man, som kommer strykande genom riket i dess helhet, så är det klart, att en sådan lokal myndighet ofta resonerar så: »Varför skola vi ta hand om honom? Det är bäst att laga så att han kommer ut från vårt område, så slippa vi obehaget och besväret att ta hand om honom.» De lokala myndigheterna äro naturligtvis mera ägnade att ingripa, då det gäller fall av vanartigt levnadssätt bland de personer, som äro bofasta på orten. Dessutom måste man väl om herr Normans reservation säga, att det är rätt betänkligt att låta fattigvårdsstyrelsen behandla sådana här saker, som, vad man än må säga om dem, likväl alltid måste ha karaktär av ordningsmaktens ingripande. Det kommer lätt att ge fattigvårdsstyrelsen karaktär av polismyndighet, en bismak, som inte kan vara lämplig för fattigvårdsstyrelsen, när den träder i beröring med personer, som inte alls förtjäna att betraktas ur den synpunkten. Vi, som utgöra utskottsmajoriteten, ha i stället föreslagit, att man skulle låta polismannen ingripa i första instans, men att han vid sin sida skulle ha två lekmän, gärna medlemmar av fattigvårdsstyrelsen, som skulle inträda som rådgivande och kontrollerande. Dessa skulle således inte få något ansvar för beslutet, utan beslutet skulle fattas av ordningsmaktens representant, men de skulle genom att uttala sig till protokollet förhindra, att han vidtog åtgärder, som vore alltför hårda och brådstörtande, och gjorde han det, skulle den överordnade myndigheten ha möjlighet att med ledning av lekmännens uttalanden ställa saken till rätta.

*Förslag till
vanartslag.
(Forts.)*

Forslag till
vanartslag.
(Forts.)

Vad beträffar organet i andra instans, så ha ju därom framställt olika förslag. Kungl. Maj:t har föreslagit skyddskollegier, särskilt organiserade domstolar. De socialdemokratiska motionärerna ha föreslagit en särskild organiserad rådsturätt i residensstäderna. De socialdemokratiska reservanterna, herrar Norman och Petrén, ha yttrat sig försiktigt på den punkten. För vår del ha vi, som utgöra majoriteten i utskottet, föreslagit, att man skulle låta länsstyrelsen vara organet i andra instans, men inte en länsstyrelse, sådan den hittills uppträtt vid handläggandet av dessa ärenden, utan en länsstyrelse, som skulle vara kvalificerad och vid dessa ärenden förstärkt med rådgivande personer, en läkare och en av landstinget utsedd lekman. Jag kan inte finna annat än att denna lösning bör erbjuda stora fördelar. Länsstyrelsen är ju dock en myndighet med utpräglat social läggning. Om man genomläser landshövdingeinstruktionen, så finner man, att länsstyrelsen har att handlägga en mängd ärenden av likartad beskaffenhet med dem, som det här är fråga om. Jag skall inte räkna upp alla de lagar — alkoholistlagen, barnavårdslagen och andra sociala lagar — som ge länsstyrelsen en funktion, likartad med den, varom vi nu tala. Och man måste väl säga, att en landshövding bör ha lika goda sociala möjligheter att med förstånd handha en vanartslag som borgmästaren i en residensstad. Det förefaller mig som om man t. o. m. skulle kunna säga, att landshövdingen bör ha bättre förutsättningar än borgmästaren, ty vid utnämning av landshövding måste de sociala synpunkterna komma med i vägskaalen med större tyngd än vad som är fallet vid utnämning av borgmästare. För övrigt är det även ur länsstyrelsens synpunkt viktigt, att man till den lägger sådana här ärenden. Det inverkar nämligen i hög grad på en myndighets karaktär, arbetssätt och läggning, vilka ärenden den får att handlägga. Det måste väl anses i hög grad önskligt, att länsstyrelserna just få en vidsträckt social funktion, att de inom länen få hand om ledningen av det sociala hjälparbete, som där bedrivs för att invånarna skola kunna sammanleva på det sätt, som ur det allmännas synpunkt är det fördelaktigaste.

Herr talman! Jag har med dessa ord, i anslutning till vad som förut sagts här av föregående talare, utvecklat de synpunkter, som ligga uttryckta i utskottsmajoritetens förslag till motivering, och jag ber, herr talman, för att dessa linjer skola föras fram till Kungl. Maj:t, få yrka, att kammaren måtte bifalla utskottets såväl kläm som motivering.

Herr Leander: Herr talman! Det har ju vitsordats från många håll, att det är oändligt svårt att få till stånd en lagstiftning rörande den fråga, som vi nu diskutera. Ja, så svårt, att man tycks frukta att skrida till en lösning. Man bara kritiserar den lag, som nu finnes, men är icke beredd att vara med om att åstadkomma en ny. Teoretiskt går det naturligtvis ganska lätt att lösa frågan, men i praktiken blir det oändligt svårt. Jag är ense med den talare — jag tror det var herr von Sydow — som här framhöll, att någon större skillnad mellan de olika slagen av lösdriveri och vanart inte finns, och på grund därav är det nog ingen fara att taga med alla dess olika slag i en och samma lag, så att vi slippa att få alltför många speciallagar.

Emellertid har jag under mitt deltagande i räddningsarbetet och skyddsarbetet emellanåt haft tillfälle att beundra en del välgörande personers, kanske mest damers, intresse och välvilja, men jag har också måst förvåna mig över deras opraktiskhet och brist på människokänedom. De tyckas förmena, att det skulle kunna gå att föra dessa vilsegångna människor tillrätta och återföra dem till ett hederligt levnadssätt bara genom att hålla vackra förmaningstal, att använda mjuka och lena ord. Men vanarten sitter nog djupare än så. Här behövs inte bara evangelium, om jag så får uttrycka mig, utan här behövs också lag, det är alldeles visst och säkert. Och ändå när man tyvärr ganska ned-

slående resultat många gånger. Jag har också haft anledning att något undra över den brist på överensstämmelse mellan lära och liv, mellan teori och praktik, som jag märkt hos dessa välgörande människor. Man har suttit och diskuterat och ansett, att den där flickan, hon behöver nu en plats, där hon kan försörja sig för att på så sätt kunna återvända till ett ordentligt liv. Man har funderat hit och dit, och så har man omsider riktat en direkt fråga till damen, som varit närvarande, om hon inte möjligen skulle kunna ta flickan i sin tjänst och försöka med henne. Men då har man mötts av harmfyllda ögonkast, och man har tyckt sig märka, att det rent av ansetts innebära en förnärmelse, att man dristat rikta en sådan fråga till damen. Det är förstas andra, som skola gripa in och utföra räddningsarbetet. Det är andra, som skola ge dem platser vilka därav äro i behov, men själv skall man inte ta någon befattning därmed, själv anser man sig inte ha någon skyldighet att försöka sig på en sådan sak.

Om det är tillåtet för mig att göra en liten utvikning, måste jag framhålla, att det är inte bara dessa välgörande personer om vilka jag talat, dessa i teorien för de fallna och förkomna ömmande människor, som göra sig skyldiga till något sådant, utan det märker man tyvärr här och var även hos en del andra samhällsförbättrare. Man kommer till en arbetsgivare och ber honom ta emot en person, som kommit på avvägar. Då kan det hända att han svarar: »Det skulle jag själv inte ha något emot, men jag vågar inte för mina arbetare, för de vilja inte arbeta tillsammans med en person, som så där kommit på sned.» Och man måste gå ännu längre och säga, att staten själv härutinnan föregår med ganska dåligt exempel. Ty har nu någon statsanställd varit nog olycklig att bryta mot samhällets lagar, så är han utkastad och dörren stängd. Det finns ju en straffpåföljd, som tar sig uttryck i orden »ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas». Och även om personen inte gjort sig skyldig till ett straff, som medför en dylik påföljd, så är det ändå fåfängt att tänka, att staten åter skall kunna använda honom i sin tjänst. Staten anslår medel för att man skall söka hjälpa dessa fallna och förkomna, men staten själv vill inte ta emot dem eller öppna några platser för dem, sedan de en gång kommit på sned och förbrutit sig mot samhällets lagar, utan det skola enskilda människor göra.

Alltnog här har man nu velat fränkilja åtskilliga kategorier från vanartslagen och ställa dem under en speciell lagstiftning. Herr Hagman ville, såvitt jag förstod, alldeles avskaffa lösdriveri- och vanartslagen. Fröken Hesselgren och många med henne vilja däremot skilja de sedeslösa från denna lag eller ställa dem utanför lagen, och de skola behandlas på annat sätt. Man föreslår att de i visst fall skola läggas under strafflagen. För min del måste jag erkänna, att jag inte kan vara med om någon dylik åtgärd, och det är inte av någon annan anledning än att jag anser, att det inte skulle lända vederbörande till något gagn eller någon nytta, ifall de skulle komma under strafflagen även för vanartsförseelser eller förseelser mot lösdrivarelagen. Ty om de komma inför domareskranket på grund av förseelse mot en strafflagsparagraf, måste ju denna lag tillämpas, och domen är given. Men vid ett administrativt förfarande kan man handla efter omständigheterna och behöver inte utmäta något straff, utan man kan försöka att på andra vägar komma till rätta med den, som har begått förseelsen. Och det måste nu erkännas till våra länsstyrelser heder, att de åtminstone under de senare åren tillämpat lösdrivarelagen på ett mycket mänskligt och humant sätt. Och just detta, som här i förslaget kräves, nämligen att man skall söka att skaffa den, som gjort sig skyldig till lösdriveri, arbete eller anvisning på en plats, innan han dömes, det har åtminstone för många länsstyrelser varit en oskriven lag. De ha i detta fall samarbetat med fängelsedirektörer och fängelseföreståndare och ha uppmanat föreståndarna att de skulle om möjligt söka att själva eller genom de

*Förslag till
vanartslag.
(Forts.)*

Förslag till
vanartslag.
(Forts.)

skyddsföreningar, som finnas, skaffa platser åt dem, som häktats för lösdriveri, och det har också lyckats i åtskilliga fall, varvid den för lösdriveri häktade blivit frigiven. Jag skulle från det län, där jag tjänstgjort, kunna framdraga en hel del dylika exempel, så ur den synpunkten skulle jag för min del inte ha något emot att länsstyrelserna i fortsättningen finge fungera såsom domare eller finge behandla lösdrivarna och avkunna dom över dem. Men när man nu ändå föreslagit en specialdomstol för dem, så har man väl velat vinna mera enhetlighet i tillämpningen, och jag tycker för min del, att det inte legat någon fara i att gå med på Kungl. Maj:ts förslag härutinnan. Emellertid, utskottet har ju inte velat det, och det är troligt, att det heller aldrig kommer att bli några sådana där specialdomstolar i detta fall. Men däremot tror jag i likhet med herr statsrådet, att vad utskottet nu föreslagit med avseende på lekmanneelementet väl inte kan läggas till grund för en lagstiftning, ty lekmanneelementets betydelse närmar sig ju här nollpunkten. Och kan man inte gå längre än utskottet gjort härutinnan, tror jag det är lika bra att slopa alltsammans och inte bara skylta med att lekmanneelementet ändå skall vara med. Herr von Sydow yttrade, vill jag minnas, att lekmännen skulle vara vittnen vid förhöret inför landsfiskalen. Ja, det är väl inte mycket att åhöra ett sådant förhör, och inte är det mycket bevänt med att man får vara vittne till vad där förehas, när man ändå inte har någon talan.

Nu har man vidare velat, att de sedeslösa skulle komma in under strafflagen, på det att det skulle bli likhet inför lagen. Ja, för all del, men vem borgar för att det inte ändå blir kvinnorna, som härvidlag i främsta rummet råka illa ut och bli dömda? Vem borgar för att inte männen även här skulle kunna hålla sig undan? Emellertid får man tänka på, att när det gäller dessa sedeslösa, såväl män som kvinnor, så har man att skaffa med ett material, som måste anses vara det sämsta, det mest hårdarbetade som man någonsin kan tänka sig. Och jag fruktar, att hur man än gör och hur man än ställer det, kommer resultatet att bli rätt dåligt.

Man talar nu om Landskronaflickorna och förundrar sig över det dåliga resultat, som uppnås under deras anstaltsvistelse i Landskrona. Men om dessa, som nu kritisera detta »dåliga» resultat, själva anmodades att vara med för att åstadkomma ett bättre sådant, själva bleve anställda som funktionärer vid tvångsarbetsanstalten där under ett eller annat år, tror jag bestämt, att de skulle nödgas korrigera sina åsikter på den punkten. Naturligtvis vill jag inte säga annat än att man bör göra allt vad i mänsklig förmåga står för att återföra dessa stackars kvinnor till ett bättre levnadssätt än det de hängivit sig åt, men man måste tänka på, att materialet är sådant att man inte får göra sig för stora förhoppningar. Det går mycket väl an att kritisera vad som göres, men försök att göra något bättre! Jag tillåter mig här citera det gamla ordstävet: »Det går väl an att säga tulipanaros, men gör'n!» Då får man se, hur det lyckas.

Allt nog: som frågan nu ligger kan man inte framställa något yrkande. Helst skulle jag se, att utskottets förslag, som naturligtvis kommer att gå igenom, inte åtföljdes av någon motivering, utan att hela motiveringen här strökes, så att diskussionen finge utgöra svar på frågan, huru den blivande lagstiftningen skall ordnas. Jag har emellertid, herr talman, intet yrkande att göra.

Fröken **Hesselgren**: Endast en kort replik, herr talman! Utskottets ärade ordförande sade, att han inte kunde förstå, att man kan yrka på, att de sedeslösa, som det här gäller, böra behandlas efter alkoholistlagen och inte efter vanartslagen. Men detta beror givetvis på den olika uppfattning, som på många håll gör sig gällande just mellan kvinnors och mäns sätt att se saken.

Det är ju klart, att om samhället skall skydda sig mot vissa svårigheter men om man gör det genom att angripa dessa svårigheter på en punkt, där det aldrig kan bli fråga om att behandla de människor, det gäller, olika därför att de äro män eller kvinnor, har man fått ett bättre och rättvisare medel att reagera mot detta samhällsönda, än om man gör det genom medel, som aldrig kunna bli desamma, då det gäller män och kvinnor. Det är känslan av orättvisan i behandlingen, som tager sig uttryck i kvinnornas reaktion mot att man skall behandla sedeslöst levnadssätt enligt en lösdriivarlag. Vi äro inte på något sätt emot, att samhället med alla möjliga medel söker skydda sig mot de olika slag av lagbrott, som följa med ett sådant sedeslöst liv, skydda sig mot det levnadssätt alkoholism medför, skydda sig mot de faror, som smittosamma könssjukdomar medföra, o. s. v.

Jag vill inte upprepa vad jag yttrade förra gången. Jag vill endast understryka, att när många av oss kvinnor — jag talar visst inte i alla kvinnornas namn — fordra, att människor, när de begå sådana gärningar, skola behandlas efter strafflagen, reformerad, ändrad eller ytterligare utökad, är det i känslan av, att detta är den enda framkomliga vägen för att få bort den dubbelmoral, som ligger i den nuvarande lagstiftningen där man internerar, straffar eller på annat sätt tager hand om kvinnorna, därest de äro sedeslösa, varemot man praktiskt taget inte kan nå de män, som använda sig av dessa sedeslösa kvinnor. Det kan hända, att det är omöjligt för den manliga uppfattningen att se saken på samma sätt som kvinnorna se den, men då får det gälla för vad det kan. Hur strafflagen sedan skall ändras, är mycket svårt att gå in på för den, som inte är jurist. Men att jag inte är ensam om min åsikt, och att även jurister ha haft tankar som gå i samma riktning som mina, vet jag därför, att det från juristhåll framkommit flera förslag till sådana lagar. Men man hade samma argumentering på vissa håll en gång i tiden, då reglementeringen skulle upphävas. Då sade man: hur skall det gå, hur skall samhället då kunna skydda sig? Och så har det visat sig att man nått mycket bättre resultat än man nådde förut, då man hade reglementeringen.

Den där damfriseringen, som utskottets ärade ordförande talade om, som låg bredvid en skola, tycker också jag är i högsta grad farlig, och jag skall gärna vara med om att söka förhindra sådana saker, men jag förstår inte, varför man inte skall kunna hindra detta lika bra genom en provokationslag som genom en vanartslag. I vartdera fallet måste det visas, att företaget på något sätt skadar omgivningen. Min syn i den delen kanske beror på min bristande juridiska fostran, men den har jag gemensamt med många andra, och ibland händer det att bristande juridisk fostran hjälper till att driva fram bestämmelser, som herrar jurister från början inte förstätt, att det ginge an att införa i lagen.

Jag vill också till den siste ärade talaren säga — jag vet ju inte säkert, om han med sina ord vände sig till mig, men jag fick den uppfattningen att han ansåg, att jag räknar med sådana där välvilliga damer, som skulle hjälpa de kvinnor det här gäller ur deras livsföring — att det gör jag visst inte på något sätt! Då jag talat om, att man skall understödja den frivilliga, enskilda hjälpsamheten på detta område, räknade jag med fullt skolade människor, som verkligen veta, vad de göra, och inte med snälla tanter, som inte förstå vad de tala om.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr **Petrén**: Herr talman! Utskottets ärade vice ordförande ville för stödande av utskottets motivering bagatellisera den uppfostrande linjen under hänvisning till socialstyrelsens utredning angående de kategorier, som äro in-

Förslag till
vårslagslag.
(Forts.)

tagna i tvångsarbetsanstalterna och han nämnde, att denna undersökning visat, att det här vore fråga om luffare, bettlare, våldsverkare, ligister, soudenörer, o. s. v. Emellertid borde nog detta referat kompletteras med den av mig i mitt förra anförande lämnade upplysningen, att denna socialstyrelsens undersökning också gav vid handen, att en mycket stor del av de individer, det gällde, vore psykiskt undermåliga och en ännu större del vore alkoholister. Ordet »våldsverkare» låter ju förskräckligt, men vi, som arbetat inom alkoholistvården, veta, att det finns åtskilliga av dessa våldsverkare, som aldrig uppträda våldsamt annat än under alkoholens inverkan, i det att de under de tider, då de äro undandragna alkoholens påverkan, såsom under vistelse å anstalt, äro nog så beskedliga och fogliga. Vad luffarnas och bettlarnas kategori beträffar, ha vi just bland dem en stor mängd psykiskt undermåliga individer. Lika väl som det visat sig, att åtskilliga arbetsskygga alkoholister äro uppfostringsbara, kan man inte utan vidare utgå från, att alla dessa psykiskt undermåliga individer, som blivit luffare och bettlare, etc., icke skulle vara uppfostringsbara. Det är alltså av vikt att söka få utrönt, i vad mån dessa psykiskt undermåliga individer, som inte ha tillräcklig initiativförmåga att taga sig fram på egen hand, äro uppfostringsbara, därest de omhändertagas på lämpligt sätt och man försöker länka in dem i samhället. Gent emot utskottets vice ordförande vill jag därför framhålla, att det är just detta nya i förevarande lagförslag att man vill införa förebyggande åtgärder vid bekämpande av arbetskyggheten, som enligt mitt förmenande är det förtjänstfulla i detta lagförslag.

Herr Schlyter: Herr talman! Jag skall inte upptaga alla de olika förslag, som framkommit till motivering för det avslagsyrkande, varom kammarens ledamöter torde vara tämligen ense. Det synes mig överhuvud taget vara ganska tvivelaktigt, om det är ändamålsenligt att för ett fortsatt lagstiftningsarbete binda Kungl. Maj:t genom en motivering anknuten till avslag på en kunglig proposition. Här föreligger ju inte förslag om en positiv skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i vissa hänseenden. Motiveringen till en dylik skrivelse torde ha en större betydelse vid ärendets fortsatta handläggning och i varje fall av riksdagens ledamöter omfattas med ett helt annat intresse än motiveringen till ett avslagsyrkande. Man behöver ju bara, herr talman, se, hur glest bänkarna varit besatta i dag, för att förstå, att denna kammarintende inte utgår från att vi nu linjera upp riktlinjerna för en stor och svåröst lagstiftningsfråga.

På en enda punkt skall jag emellertid be att gent emot ett par representanter för utskottets majoritet få göra några erinringar, nämligen beträffande frågan om myndigheten i andra instans. Vid förra årets riksdag förelåg till övervägande i denna sak två olika alternativ, dels regeringsförslaget, som gick ut på att högsta polismyndigheten i orten, d. v. s. länsstyrelsen i varje län, skulle utgöra domstol i fråga om ådömande av tvångsarbete, dels ock det motionsvis framförda förslaget, att frågan om tvångsarbetes ådömande skulle, liksom de flesta frågor angående individens frihet, prövas av de allmänna domstolarna. I år har socialministern tagit synnerlig hänsyn till de synpunkter, som förra året framfördes av anhängarna av domstolslinjen, och efter åtskilligt övervägande och med stöd från lagrådet har socialministern stannat vid att föreslå inrättandet av specialdomstolar, en i varje län, med möjlighet jämväl att verkställa vittnesförhör vid utredning i ärenden av denna beskaffenhet; det är de så kallade skyddskollegierna. Som alternativ till dessa skyddskollegier har i år motionsvis framförts ett förslag, vartill jämväl uppslag gavs inom lagrådet, nämligen att man i stället för att inrätta en helt ny institution, som onekligen ter sig som i viss mån en överorganisation, skulle anknyta till någon redan befintlig

domstol. Detta förslag går ut på, att man skulle ge rådhusrätterna i residensstäderna en sammansättning snarlik den, som Kungl. Maj:t föreslagit för skyddskollegierna. Den väsentligaste skillnaden mellan dessa båda alternativ skulle väl ligga däri, att man enligt det senare fick ordföranden i domstolen utpekad genom en bestämmelse i själva lagen, så att han inte, såsom Kungl. Maj:ts förslag förutsätter, skulle i de särskilda fallen tillsättas på förordnande.

Jag skall, herr talman, nu inte ingå på de olika skälen för och emot dessa olika alternativ, då jag inte vill draga ut på en diskussion, vilken, som jag förut har antytt, inte synes mig kunna bli verkligt fruktbringande. För egen del ansluter jag mig emellertid till denna tanke, att det är bättre att lägga dessa mål till en redan bestående institution, om än med viss särskild sammansättning. Denna tanke har också upptagits av utskottsmajoriteten, då utskottet kommer med sitt förslag att till länsstyrelserna i särskild sammansättning förlägga handläggningen av mål av detta slag. Länsstyrelsen antydes till och med skola få befogenhet att som domstol kunna höra vittnen på ed. Man skulle med andra ord förvandla denna länens högsta polismyndighet till en specialdomstol i dessa slags ärenden.

Jag undrar, herr talman, om kammaren verkligen kan känna sig beredd att positivt uttala sig för ett förslag sådant som detta eller överhuvud taget att slita tvisten mellan förespråkarna för alla dessa olika alternativ. Jag fruktar, att hela resultatet för den enskilde kammarledamoten skulle bli detsamma, om han upptog varje annan särskild fråga i avslagsmotiveringen för att taga ståndpunkt däri och ge Kungl. Maj:t direktiv hur lagstiftningen skall bli på detta område. Jag skall icke heller ingå på dessa övriga frågor i vidare mån än att jag vill konstatera, att det tycks råda sällsynt enhällighet i en punkt, nämligen den att det är önskvärt, att bestämmelserna om sådana sedeslösa, som inte fyllt 21 år, helt och hållet utskiljas från denna lagstiftning och flyttas in under barnavårdslagstiftningen, och jag är övertygad att socialministern kommer att taga hänsyn till detta önskemål, även om kammaren inte skulle fatta något positivt beslut i den riktningen.

Herr Leander uttalade sig nyss för tanken att stryka all motivering till avslagsyrkandet på den kungl. propositionen, men framställde inte något yrkande i den riktningen. Jag skall be att få taga upp denna tanke. Om vi nu utan vidare avslå den kungl. propositionen, frambares genom kammarens protokoll till Kungl. Maj:t alla de olika synpunkter, som hava framförts här inom kammaren liksom inom utskottet, och ärendet kan bli föremål för ny och förutsättningslös prövning från Kungl. Maj:ts sida. Kungl. Maj:t behöver då inte vara bunden av en kanske rent tillfälligtvis hopkommen majoritet inom kammaren för ett uttalande på en viss särskild punkt.

Jag ber således, herr talman, att få framställa yrkandet, att den kungl. propositionen måtte avslås, men med strykande av utskottets motivering.

Herr Petré: Herr talman! I anledning av det sist hållna anförandet skall jag be att få återtaga mitt yrkande och instämma i herr Schlyters yrkande

Herr Norman: Herr talman! Jag anslöt mig i mitt förra anförande »tills vidare» till herr Petréns yrkande, just med tanke på att det kanske under debatten skulle framställas ett sådant yrkande som herr Schlyters. En enda sak, som jag tycker är litet tråkig, om vi bifalla detta, är, att då bortfaller det positiva uttalande, som jag förut tryckt på, nämligen att beträffande åldersgruppen under 21 år vissa åtgärder ovillkorligen böra vidtagas. I den punkten blir då ingenting sagt. Men jag kan ju också dela den uttalade uppfattningen, att

Förslag till
varerlagslag.
(Forts.)

även i det stycket kan diskussionen få utgöra svar på frågan. Jag ber alltså att få ansluta mig till herr Schlyters yrkande.

Herr **Granström**: Herr talman! Då avsikten med vad jag hade att anföra kan bli nådd genom ett beslut av den art, som herr Schlyter för en stund sedan antydde, skall också jag be att få återtaga mitt yrkande och förena mig med herr Schlyter.

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Under sådana omständigheter får väl också jag återtaga mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan och särskilt beträffande motiveringen.

På härefter gjord proposition bifölls utskottets hemställan.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets motivering skulle godkännas; 2:o) att kammaren skulle godkänna den av herr Hagman och herr Magnusson i Kalmar vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Schlyter*, att kammaren skulle besluta, att motiveringen skulle uteslutas.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Schlyter* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner motiveringen i andra lagutskottets utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren, att motiveringen skall uteslutas.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarrens förhandlingar övertogs av herr andre vice talmannen.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården m. m.; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straffregister.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 39 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behandling av alkoholister, dels ock i ämnet väckta motioner. *Förslag till alkoholistlag.*

Genom en den 7 mars 1931 till riksdagen avlämnad proposition, nr 164, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om behandling av alkoholister.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehåft två med anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nämligen nr 239 i första kammaren av herr *Petrén* och nr 401 i andra kammaren av herr *Olsson* i Gävle.

I motionen I: 239 hade *dels* hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget, att länsstyrelsen bibehölles som den instans, vilken hade att besluta om internering å allmän alkoholistanstalt, *dels ock* framställts yrkanden om ändringar i olika detaljer av det i propositionen innefattade förslaget.

I motionen II: 401 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att länsstyrelsen tillades de befogenheter, som i förslaget tillagts skyddskollegium.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande att ifrågavarande proposition ej kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om behandling av alkoholister (alkoholistlag);

B) att motionerna I: 239 och II: 401 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt.

Reservation hade anmälts av herr *Petrén* beträffande viss del av motiveringen till 1 §.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Westman**: I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 39 hemställs,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det sätt, att först föredrages det av utskottet framställda lagförslaget, där så erfordras paragrafvis, med slutstadganden, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfattas utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Förslag till
alkoholistlag.
(Forts.)

Punkten A.

Det av utskottet framställda lagförslaget.

1 §.

Denna paragraf var så lydande:

Är någon hemfallen åt alkoholmissbruk och finnes han i följd därav

1. vara farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, eller
2. utsätta någon, som han jämlikt stadgande i lag är skyldig att försörja, för nöd eller uppenbar vanvård eller eljest grovt brista i sina plikter mot sådan person, eller
3. ligga det allmänna, sin familj eller annan till last, eller
4. vara ur stånd att taga vård om sig själv, eller
5. föra ett för närboende eller andra grovt störande levnadssätt, då skola i enlighet med vad nedan är stadgat åtgärder vidtagas för hans återförande till ett nyktert och ordentligt liv.

Lag samma vare, där någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, blivit under de två senast förflutna åren tre eller flera gånger dömd till ansvar för fylleri.

Herr **Petrén**: Herr vice talman! Som av betänkandet framgår, har jag väckt en motion, däri jag framställt yrkande om ändring i flera punkter av Kungl. Maj:ts förslag. Då emellertid utskottet tillstyrkt åtskilliga av dessa ändringsförslag, därav ett par synnerligen viktiga, skall jag underlåta att här göra något yrkande utöver vad utskottet hemställt. Jag har emellertid avgivit en reservation mot viss del av motiveringen i utskottets yttrande rörande 1 § och skall därför med några ord be att få nämna, mot vilken del av motiveringen det är som jag riktar min reservation. Jag hade i min motion yrkat på utvidgning av lagen därhän, att den skulle vara tillämplig icke blott på alkoholister, som inte kunna taga hand om sig själva, utan även på sådana, som inte kunna sköta sina angelägenheter. Utskottet har nu avstyrkt denna min hemställan med följande motivering: »Därest en åt alkoholmissbruk hemfallen person gör sig skyldig till vanvård av sina ekonomiska angelägenheter, är för övrigt omyndighetsförklaring — vilken måste anses som ett mindre starkt ingrepp mot vederbörande än ett ingripande enligt alkoholistlagen, som kan resultera i frihetsberövande — det enda betryggande sättet att hindra honom att förlösa sin egendom.»

Och vidare säger utskottet: »Därest omyndighetsförklaring i sådant fall kommer till stånd, torde jämlikt stadgandet i 6 kap. 3 § andra stycket förmynderskapslagen förmyndaren bliva pliktig att sörja för den omyndigförklarades person och sålunda bliva i stånd att vidtaga åtgärder för hans återförande till ett nyktert och ordentligt liv.»

Såsom jag i min motion erinrat, har erfarenheten emellertid givit vid handen, att en omyndigförklaring inte är något säkert medel att hindra en alkoholist att skaffa sig pengar för att tillfredsställa sitt rusdrycksbegär. Under sådana förhållanden när man i ett dylikt fall genom omyndighetsförklaringen icke roten till missförhållandet, man kommer icke till rätta med det onda, själva alkoholmissbruket. Det säges i utskottets utlåtande, att förmyndaren skall kunna vidtaga åtgärder för alkoholmissbrukarens återförande till ett nyktert och ordentligt liv. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att den enda åtgärd, som kan återföra en sådan person till ett nyktert levnadssätt, är kanske just hans intagande på alkoholistanstalt i och för uppfostran till nykterhet. Men denna åtgärd kan förmyndaren inte vidtaga med stöd av förmynderskapslagen, och det var för att det syftet skulle vinnas som jag i min

motion föreslog att alkoholistlagen skulle kunna bli tillämplig i här avhandlade fall. De synpunkter, jag i detta sammanhang berört, blevo framhållna redan av fattigvårdslagstiftningskommittén, då denna framlade det första lagförslaget på detta område, och i vars betänkande utförligt avhandlades just denna fråga om förhållandet mellan omyndigförklaring och alkoholistvård, ett resonemang, som resulterade däri att i fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag bland de orsaker, som kunde föranleda internering på alkoholistanstalt, också upptogs, att en person är oförmögen att sköta sina angelägenheter. Man kan ju tycka, att då redan för så många år sedan lagförslag därom framlades, tiden nu borde kunna vara mogen att upptaga även denna kategori i alkoholistlagen.

Jag skall emellertid, herr vice talman, såsom jag redan sagt, inte göra något ändringsyrkande, ty jag måste ju i alla fall erkänna, att lagen i det skick, den nu föreligger, medför så stora fördelar, att alla, som fått på sin lott att deltaga i det arbete för alkoholismens bekämpande som det tillkommer nykterhetsnämnderna att utföra, böra vara herr statsrådet och chefen för socialdepartementet djupt tacksamma för att han framlagt detta lagförslag.

Herr Norling: Man kan ju inte bestrida, att den nya lag om behandling av alkoholister som här föreligger innehåller ganska många bestämmelser, om vilka man kan säga, att de utgöra en förbättring i jämförelse med vad som stadgas i den hittills gällande lagen.

Alldeles särskilt har man nog anledning att vara tacksam för de nya möjligheter att inskrida mot alkoholmissbrukare redan på ett tidigt stadium, som öppnats genom de ändrade bestämmelserna om lagens tillämplighetsområde. Min egen erfarenhet såsom mångårig ledamot av nykterhetsnämnden i en medelstor stadskommun har övertygat mig om, att skall överhuvud taget något resultat vinnas utav samhällets försök att hjälpa och rädda alkoholmissbrukare, så kräves det — åtminstone i flertalet fall — att nykterhetsnämnden kan med kraft ingripa, redan innan vederbörande kommit alldeles för långt ut på det sluttande planet. Icke så sällan kan man ju nämligen konstatera, att alkoholmissbruket, åtminstone till en början, beror mera på tillfälliga omständigheter än på ett oöverbärligt begär. Det är först på ett senare stadium, som rusdrycksbegäret verkligen blir en faktor att räkna med, och om det är möjligt att samhället kan göra sin auktoritet gällande gentemot alkoholmissbrukaren, medan denne ännu befinner sig så att säga på det akuta stadiet, så kan detta i rätt många fall medföra, att det kroniska och mera svårbotliga missbruket förebygges och att det obändiga rusdrycksbegäret aldrig kommer till full utbildning.

Emellertid måste man ju räkna med, att det alltid kommer att finnas ett stort antal alkoholister, som företräda en helt annan typ. Hos många olyckliga offer för alkoholmissbruket beror deras last icke på tillfälliga orsaker. Man kan inte säga, att vad som hänt dem är någonting, som efter all sannolikhet under likartade yttre förhållanden skulle hända snart sagt vilken annan som helst. Mycket ofta är dessa alkoholmissbrukares olyckliga öde en följd av rubbade psykiska funktioner. Långt ifrån sällan träffar man under nykterhetsnämndernas praktik på sådana fall, där det ligger i öppen dag, att alkoholismen är ärftligt betingad genom abnorma avvikelser i anlagen. När sedan ogynnsamma yttre omständigheter tillstöta, så försiggår en process, som innebär, att de latent arvsanlagen komma till uttryck och det förut slumrande begäret blir så starkt, att det icke längre kan övervinnas. Varje nykterhetsnämnd, som haft ett större antal olikartade fall att handlägga, har säkerligen vid upprepade tillfällen inom sitt klientel anträffat personer, som under många år levat ett nyktert och ordentligt liv, ända tills de råkat ut för någon allvarlig kala-

Förslag till
alkoholistlag.
(Forts.)

mitet, till exempel arbetslöshet eller långvarig sjukdom inom familjen. Det första villkoret för att man skulle effektivt kunna hjälpa alkoholister av denna typ är, att nykterhetsnämnderna utrustas med möjlighet att undanröja åtminstone de yttre och mera tillfälliga orsakerna till det onda. Hitintills har emellertid icke vår lagstiftning om behandling av alkoholister tagit vederbörlig hänsyn till dessa omständigheter. Visserligen har ju lagstiftningen utom internering, som i svårare fall givetvis är ett ofrånkomligt medel, anvisat vissa andra utvägar, såsom exempelvis att söka bereda klienten ombyte av vistelseort, skaffa honom arbete och tillse, att han får lämplig arbetsgivare. Motsvarande bestämmelser återfinnas jämväl i den nya lagen, men tyvärr kan det befaras, att de alltjämt komma att förbli vad de hittills i stort sett varit, nämligen verkningslösa stadganden på papperet. Man får ju hålla i minnet, att arbetsbrist numera är en permanent företeelse och att det här skulle gälla att i den fria arbetsmarknaden placera mindervärdig arbetskraft före fullgoda arbetare, som gå och invänta sin tur. Meningen har ju varit och är väl alltjämt, att dessa hjälpåtgärder skulle tillgripas såsom ett medel att om möjligt förebygga behovet av internering, en åtgärd som man ju i regel vill tillgripa först när det är uppenbart, att inga andra trafikabla utvägar finnas. Men även efter det en längre eller kortare interneringsperiod är till ända, måste det ju ofta vara av utomordentligt värde, att man kan bringa klienterna en mera varaktig hjälp genom att anvisa dem arbete, eventuellt också ombyte av vistelseort. När det nu är och uppenbarligen förblir på det sättet, att bestämmelserna om sådan hjälpverksamhet i stort sett ha den tomma och livlösa bokstavens karaktär, så blir följden nästan alltid, att den internerade efter några månaders eller ett års anstaltsvistelse återvänder, ja, helt enkelt tvingas att återvända till sina gamla förhållanden, ofta dagdrivarliv i hamnstäderna, och samma förhållanden, som förut utlöst reaktionen, alkoholmissbruket, göra det återigen. Det har mycket ofta visat sig, att anstaltsvistelse för synnerligen djupt sjunkna alkoholister som regel är fullkomligt meningslös, så vida man inte efteråt kan ta hand om och hjälpa klienterna tillrätta på ett långt mera effektivt sätt än vad som hittills i de flesta fall varit möjligt — och kommer att bli möjligt efter den nya lagen.

Om man vill ha en verkligt effektiv lagstiftning om behandling av alkoholister, så blir det därför helt säkert nödvändigt att på allvar fullfölja den princip för alkoholistvården, som från början kommit till ett allt för svagt uttryck i lagstiftningen, nämligen att bereda det mer eller mindre degenererade klientelet arbete under lämpliga förhållanden. Det gäller ju här ingenting mindre än att av ett mindervärdigt material söka utbilda och öva upp fullgod arbetskraft, som åtminstone kan ha vissa möjligheter att bli absorberad av den fria arbetsmarknaden. Erfarenheten säger oss, att en dylik förändring av klientelet som regel icke hinner försiggå under några månaders anstaltsvård, icke ens under loppet av de två år, som enligt den nya lagen kunna ifrågakomma i vissa fall. Denna anstaltsvård, den må omfatta kortare eller längre perioder, har sin givna plats i strävandena att återföra ifrågavarande klienter till ett nyktert och samhällsnyttigt liv, men vad som saknas i systemet det är just möjligheten att efter anstaltsvården bereda arbete under lämpliga förhållanden. Att detta i regel icke kan ske i den fria arbetsmarknaden har jag redan sökt visa. Enligt en mening som säkerligen omfattas av ganska många erfarna medlemmar av nykterhetsnämnderna i olika delar av landet, torde den lämpligaste, ja, kanhända den enda lämpliga metoden vara att inrätta ett antal mindre, praktiskt anordnade arbetshem, dit sådana alkoholister kunde hänvisas, som efter avvänjning av alkoholvanorna dock befinna sig i det läget, att de icke kunna skaffa sig arbete eller icke sköta erhållet arbete. Givetvis böra dessa arbetshem anordnas på sådant sätt, att förhållandena där så litet som möjligt av-

vika från dem, som råda på en vanlig arbetsplats. Jag förstår ju mycket väl, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet icke i det nu föreliggande sammanhanget ansett sig kunna föreslå sådana praktiska åtgärder, som erfordras, därest vissa bestämmelser i den nya lagens § 13 skola bli någonting annat än tom bokstav, men det kan icke vara olämpligt att erinra om, att samhället alltjämt icke kan anse sig äga effektiva organ för det ändamål, som avses i den föreliggande lagen, så länge som icke möjligheter skapats att etablera en eftervårdande, i vissa fall också förebyggande verksamhet av den art, som jag här sökt antyda.

Herr talman, med dessa erinringar instämmer jag i yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr Petré: Herr talman! Jag kan i anledning av detta anförande inte underlåta att yttra några ord, därför att enligt mitt förmenande har den siste talaren sett alltför pessimistiskt på denna fråga och på möjligheterna att såväl med den hittills gällande lagen som med den nya lagen utträta något. När han talar om den tomma och livlösa bokstaven, vill jag fästa uppmärksamheten på, att vad man kan utträta med lagbestämmelser, som avse alkoholmissbrukares återförande till ett nyktert och ordentligt levnadssätt, beror till mycket stor del på den intensitet, med vilken de organ, som ha att tillämpa lagen, här nykterhetsnämnderna, arbeta och hur de organisera sitt arbete. Jag har under tretton års tid lett arbetet inom Stockholms stads nykterhetsnämnd beträffande alkoholistvården, och jag får säga, att en så tröstlös uppfattning, som den siste talaren gav uttryck åt, ha vi inte fått i denna nämnd. Jag nämnde i ett tidigare anförande i ett annat ärende, att de förebyggande åtgärder, som den siste talaren efterlyste, ha i sådan utsträckning haft gagn med sig, att vi inte behövt göra framställning om internering på alkoholistanstalt i mer än cirka en sjättedel av de fall, som blivit anmälda för nämnden. Vad den eftervårdande verksamheten beträffar kan jag upplysa om, att det från anstaltsledningens sida lägges stor vikt just vid arbetsanskaffningen. Ledningen för alkoholistvårdanstalterna står före vederbörandes utskrivning i ständig kontakt med resp. nykterhetsnämnd för att efterhöra möjligheten till arbete. Vad alkoholisterna från Stockholms stad beträffar, har man den stora fördelen, att statens anstalt å Venngarn ligger så nära huvudstaden, att man kan försökspermittera patienterna, då man funnit en ändrad sinnesriktning hos dem, just i syfte att de skola kunna försöka skaffa sig arbetsanställning. I eftervårdande syfte verkar också det inackorderingshem, som sedan flera år tillbaka är anordnat av Stockholms stads nykterhetsnämnd, å vilket hem de från anstalten utskrivna kunna för en billig penning få bo, ifall de inte ha råd att hyra en bostad, när de komma ut. Alltså har redan hittills en eftervårdande verksamhet förekommit i stor utsträckning.

Nu pekade den siste talaren särskilt på en bestämd form av eftervårdande verksamhet, nämligen att från alkoholistanstalterna överföra de mera oförbätterliga till arbetshem, där de skulle kunna stanna längre tid än interneringen på alkoholistanstalt får räcka. Talaren lämnade därvid en uppgift, som inte var fullt riktig. Han nämnde att två år var den längsta tid, som en person fick hållas kvar på en alkoholistanstalt. Ja, så är förhållandet nu, det är ingenting nytt, två år har hittills varit maximitiden, men i det nya lagförslag, som föreligger, finnes en bestämmelse i 37 § av innehåll, att i vissa fall må den intagne, därest han med hänsyn till sin sinnesart samt sitt föregående liv och förhållande i anstalten måste antagas i händelse av utskrivning icke komma att föra ett nyktert och ordentligt liv, kvarhållas under två år utöver den eljest vanliga maximitiden av två år, alltså kan interneringstiden i vissa fall utsträckas till fyra år. Visst finns det en del alkoholisterna, som äro oförbätterliga, men för

*Förslag till
alkoholistlag.
(Forts.)*

Förslag till
alkoholistlag.
(Forts.)

dem kommer tiden alltså att kunna utsträckas till fyra år. Jag kan ge den siste talaren rätt däruti, att det för omhändertagande av dessa oförbätterliga alkoholister vore en stor fördel, om man hade sådana arbetshem som han förordar, och förslag därom har ju tidigare varit uppe. Jag vill minnas, att jag själv en gång väckt motion i den riktningen, att en del vårdbehövande alkoholister skulle kunna intagas på arbetshem och inte behöva upptaga plats å alkoholistanstalt. Det är i själva verket ett mycket stort behov av specialanstalt för dessa mera oförbätterliga alkoholister, som emellertid på anstalten äro fogliga och beskedliga, så att man inte kan skicka dem till bottenanstalten för alkoholister, vilken är belägen vid Svartsjö tvångsarbetsanstalt. Om detta omhändertagande sker å särskilda asyler av alkoholister eller om sådana tillvaratas i arbetshem, kan vara likgiltigt, men man får naturligtvis inte beröva dem deras frihet på en sådan anstalt under längre tid än den i lagen tillåtna interneringstiden. De sakkunniga av 1926, som hade att uppgöra förslag till ny alkoholistlag — bland vilka sakkunniga även jag befann mig — hade verkligen föreslagit, att mera oförbätterliga alkoholister skulle under obestämd tid kunna intagas på en dylik enklare anstalt. Men detta förslag väckte en allmän kritik särskilt från juristhåll, i det att man tyckte det var orimligt, att alkoholister skulle kunna berövas sin frihet under obestämd tid, när man inte ifrågasatte detta ens för brottslingar, och jag måste ju medge, att den kritiken var ganska befogad. Det synes mig därför, som om Kungl. Maj:t gått en god medelväg, då förslaget i alla fall utsträcker maximitiden för internering av mera oförbätterliga alkoholister till dubbelt mot vad nu är tillåtet. Men det vore som sagt en mycket stor fördel, om de oförbätterliga, som den siste talaren ifrågasatte, kunde intagas å särskilda anstalter och avskiljas från de alkoholister, beträffande vilka man har förhoppning om, att anstaltbehandlingen skall kunna leda till förbättring.

Herr Norling: Om det är så, att jag med alltför mycket pessimism ser på dessa förhållanden, beror det därpå, att min egen erfarenhet säger mig, att det är just på det sättet, som jag angav i mitt första anförande. Jag vet mycket väl, att lagen anvisar de möjligheter till såväl förebyggande som eftervårdande verksamhet, som den senaste talaren omnämnde i sitt anförande, men jag vet också, att i flertalet fall eller åtminstone i ett mycket stort antal fall äro alla dessa åtgärder ineffektiva. Naturligtvis händer det någon gång, att en internerad blir varaktigt förbättrad på grund av interneringen och på grund av de eftervårdande åtgärder, som man utan större svårighet kan vidta, och det händer väl också någon gång, att han lyckas skaffa sig arbete, men det händer långt ifrån alltid. Det är ju glädjande, om man i Stockholm har en helt annan erfarenhet, men jag är fullkomligt övertygad om, att den erfarenhet, som jag givit uttryck åt, har man inte bara inom den kommun, varifrån jag närmast har min erfarenhet, utan den har man även på många andra håll ute i landsorten. Vad beträffar bestämmelserna i 37 §, som citerades av den föregående talaren, har jag mycket riktigt iakttagit dem, men dessa bestämmelser avse ju endast en viss grupp av internerade och inte närmast den grupp som jag syftat på.

Herr Petré: Herr talman, bara ett par ord! Den siste talaren medger ju själv, att lagen anvisar möjligheter till förebyggande och eftervårdande verksamhet, och då beror det ju på nykterhetsnämnderna, med vilken kraft de gå in för att använda dessa åtgärder. Som en stor förtjänst hos lagförslaget anser jag det vara, att hjälpåtgärderna där fått en mera framskjuten plats än förut, vilket är en stor fördel.

Herr **Norling**: Det beror inte enbart på nykterhetsnämnderna, utan det beror också på vilka praktiska möjligheter man har att företa dessa eftervårdande åtgärder. Om man trots allvarliga försök inte kan skaffa vederbörande arbete eller lämna dem anvisning på någon annan lämplig vistelseort, så betyder det ju rätt litet vad som står i lagen om dessa förhållanden.

*Förslag till
alkoholislag.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning godkändes den nu föredragna paragrafen.

2—38 §§.

Godkändes.

39 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Har någon, som intagits å allmän alkoholistanstalt, blivit överflyttad till straffanstalt för undergående av honom ådömt frihetsstraff eller förvandlingsstraff för böter, eller har han avvikit från alkoholistanstalten, skall den tid, under vilken han sålunda ej vistats å anstalten, icke medräknas vid bestämmande av den tid, han längst må kvarhållas.

(i utskottets förslag:)

Har någon, som intagits å allmän alkoholistanstalt, blivit *inmanad i häkte eller* överflyttad till straffanstalt för undergående av honom ådömt frihetsstraff eller förvandlingsstraff för böter, eller har han avvikit från alkoholistanstalten, skall den tid, under vilken han sålunda ej vistats å anstalten, icke medräknas vid bestämmande av den tid, han längst må kvarhållas.

Herr **Petrén**: Herr vice talman! Av innehållet i denna paragraf framgår, att vistelse på alkoholistanstalt skall kunna avbrytas för avtjänande av förvandlingsstraff för böter, och detta gäller även böter ådömda för fylleri. Det är ju en ganska underlig ordning, att vistelse på alkoholistanstalt skall avbrytas för avtjänande av böter, som ådömts för viss verkan av alkoholmissbruket, då ju anstaltsvärden har till syfte att uppfostra till nykterhet.

Lagrådet anförde också i sitt yttrande i anledning av det första lagförslaget i ärendet, att det måste betecknas som otillfredsställande, att till exempel en på anstalt internerad därifrån uttoges för undergående av förvandlingsstraff för honom ådömda böter för fylleri eller sådant förvandlingsstraff skulle av honom avtjänas efter det han utskrivits från anstalten.

Nu måste jag ju säga, att det sistnämnda fallet, att en person skulle avtjäna förvandlingsstraff för fylleriböter efter utskrivningen från anstalten, är ännu värre. Detta kommer emellertid att alltjämt kunna ske i de fall, där anstaltsledningen inte haft kännedom om, att en på anstalten intagen blivit ådömd böter, som icke blivit erlagda och icke heller avtjänade. Detta kan ju förekomma på den grund, som jag vet i fall från landsorten understundom förekommit, att den intagne blivit ådömd böter för fylleri, men att i intagningshandlingarna icke funnits upplysning därom. Anledningen till, att en sådan uppgift saknas i intagningshandlingarna, kan emellertid också vara den, att den internerade efter intagningen på alkoholistanstalten blivit bötfälld för en fylleriförseelse, vilken begåtts sedan framställning om tvångsinternering ingivits.

I sådana fall kan det förekomma, att den från alkoholistanstalt utskrivne och nu nykter vordne måste, om han inte kan betala böterna, avtjäna förvandlingsstraffet, och detta även om han fått en ändrad sinnesriktning och bestämt sig för att ingå i nykterhetsförening. Att vägen från alkoholistanstalt till nykterhetsförening understundom skall behöva gå över fängelset kan emellertid inte

*Förslag till
alkoholistlag.*
(Forts.)

vara lämpligt. I varje fall kan vederbörande själv helt naturligt aldrig finna någon rättvisa eller något förnuft i en sådan ordning. Det har också inträffat, att en från alkoholistanstalt utskreven person, som bestämt sig för att aldrig mer förtära några alkoholhaltiga drycker och att vid hemkomsten ingå i en nykterhetsförening och för vilken arbetsanställning anskaffats, förlorat denna, då han inte kunnat tillträda den omedelbart, eftersom han haft obetalda fylleriböter och måst gå i fängelse omedelbart efter utskrivningen för att avtjäna dessa.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på, att socialstyrelsen redan för länge sedan framhållit önskvärdheten av, att ådömda fylleriböter bli konsumerade genom intagning på alkoholistanstalt. Det skedde i ett yttrande, som socialstyrelsen år 1922 avgav rörande 1920 års riksdagsskrivelse med begäran om skyndsamt revision av gällande lagbestämmelser emot fylleri och dryckenskap. I detta yttrande anförde socialstyrelsen, att i samband med en sådan revision även borde tagas under övervägande, huruvida straff för fylleri bör ådömas, eller, om det redan är ådömt, bör verkställas i avseende å sådana personer, rörande vilka vid samma tid meddelats förordnande om intagning å allmän alkoholistanstalt.

Nu vet jag ju alltför väl, att denna fråga för närvarande ligger under utredning, men det skulle vara synnerligen önskvärt, att ett förslag framlades beträffande ordnande av förhållandet mellan bötesstraff och alkoholistvård så tidigt, att detta förhållande bleve reglerat samtidigt med det den nya alkoholistlagen träder i kraft. Jag vet även, att detta ärende inte ankommer på herr statsrådets och chefsen för socialdepartementet föredragning utan tillhör justitieministerns föredragning, men då jag känner den nuvarande socialministerns stora nykterhetsintresse, så vågar jag uttala den förhoppningen, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet inom regeringen måtte verka för, att denna fråga med det snaraste måtte finna sin lösning.

Herr Ekman: Jag skall be att till fullo få instämma i vad herr Petréén sagt och understryka vikten av, att sådana åtgärder vidtagas, som han nu har förordat. Jag tillåter mig alltså fästa regeringens synnerliga uppmärksamhet på denna fråga.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, godkändes förevarande paragraf.

Återstående delar av utskottets lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut rörande lagförslaget.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till nybyggnad för Stockholms vanförestalt m. m.;

nr 144, i anledning av väckt motion om utredning rörande ändrade grunder för biskoparnas avlöning m. m.; samt

nr 145, i anledning av väckta motioner angående statsbidrag för utvidgning av Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka med nytt skolhem och ny skolbyggnad.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt vissa lärarinnor vid enskilda statsunderstödda läroanstalter.

*Ang.
ersättning åt
vissa lära-
rinnor vid
enskilda läro-
anstalter.*

I en till riksdagen avlåten, den 6 mars 1931 dagtecknad proposition, nr 194, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att

a) medgiva, att sådan ämnes- eller övningslärarinna, som varit anställd vid statsunderstödd enskild mellanskola eller högre goss- och samskola och som blivit entledigad från sin befattning vid skolan på den grund att verksamheten vid den skola, där hon varit anställd, nedlades till följd av den år 1927 beslutade omorganisationen av det högre skolväsendet eller till följd av inrättande å orten av kommunal flickskola eller högre allmänt läroverk för flickor, skulle, därest hon fyllt 50 år vid början av avvecklingen av den statsunderstödda enskilda mellanskolan eller högre goss- och samskolan, kunna erhålla ersättning av statsmedel för mistad anställning samt pension, varvid i övrigt de av 1927, 1928, 1929 och 1930 års riksdagar beträffande vissa lärarinnor vid statsunderstödda högre flickskolor i dessa hänseenden angivna förutsättningar och grunder skulle äga motsvarande tillämpning,

b) — utöver vad i sådant avseende av 1927, 1928, 1929 och 1930 års riksdagar beslutats samt under a) föreslagits — medgiva, att sådan ämnes- eller övningslärarinna, som varit anställd vid statsunderstödd enskild högre flickskola, enskild mellanskola eller högre goss- och samskola och blivit entledigad från sin befattning vid den enskilda skolan på den grund att verksamheten vid den skola, där hon varit anställd, nedlades eller inskränktes till följd av den år 1927 beslutade omorganisationen av det högre skolväsendet eller till följd av inrättande å orten av kommunal flickskola eller högre allmänt läroverk för flickor, skulle, oavsett sin ålder vid början av avvecklingen av den skola, vid vilken hon varit anställd, eller vid inskränkningen av densamma, kunna, efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall, erhålla ersättning av statsmedel för mistad anställning samt i förekommande fall pension, varvid i övrigt de av 1927, 1928, 1929 och 1930 års riksdagar beträffande vissa lärarinnor vid statsunderstödda högre flickskolor i dessa hänseenden angivna förutsättningar och grunder skulle äga motsvarande tillämpning,

skolande dessutom såsom förutsättning för det under b) gjorda medgivandet gälla dels att vederbörande lärarinna icke kunnat beredas anställning vid statsläroverk eller statsunderstödd kommunal eller enskild läroanstalt, dels ock att hon vid tiden för entledigandet från sin befattning under minst fem år varit vid dylik läroanstalt anställd med tjänstgöring av sådan omfattning, som angäves av 1927, 1928, 1929 och 1930 års riksdagar.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

I. med anledning av Kungl. Maj:ts förslag,

a) medgiva, att sådan ämneslärarinna med full tjänstgöring, som varit anställd vid statsunderstödd enskild mellanskola eller högre goss- och samskola, och som blivit entledigad från sin befattning vid skolan på den grund att verksamheten vid den skola, där hon varit anställd, nedlades till följd av den år

Ang.
ersättning åt
vissa lära-
rinnor vid
enskilda läro-
anstalter.
(Forts.)

1927 beslutade omorganisationen av det högre skolväsendet eller till följd av inrättande å orten av kommunal flickskola eller högre allmänt läroverk för flickor, skulle, därest hon fyllt 50 år vid början av avvecklingen av den statsunderstödda enskilda mellanskolan eller högre goss- och samskolan samt vunnit sådan anställning, som nu angivits, vid statsunderstödd enskild läroanstalt före den 1 mars 1927 eller därest den enskilda läroanstaltens nedläggande förorsakats av att på orten inrättats kommunal flickskola, före den 1 mars 1928, kunna erhålla ersättning av statsmedel för mistad anställning samt pension, varvid i övrigt de av 1927, 1928, 1929 och 1930 års riksdagar beträffande vissa lärarinnor vid statsunderstödda högre flickskolor i dessa hänseenden angivna förutsättningar och grunder skulle äga motsvarande tillämpning,

b) — utöver vad i sådant avseende av 1927, 1928, 1929 och 1930 års riksdagar beslutits samt under a) föreslagits — medgiva, att sådan ämneslärarinna med full tjänstgöring, som varit anställd vid statsunderstödd enskild högre flickskola, enskild mellanskola eller högre goss- och samskola och blivit entledigad från sin befattning vid den enskilda skolan på den grund att verksamheten vid den skola, där hon varit anställd, nedlades eller inskränktes till följd av den år 1927 beslutade omorganisationen av det högre skolväsendet eller till följd av inrättande å orten av kommunal flickskola eller högre allmänt läroverk för flickor, skulle, oavsett sin ålder vid början av avvecklingen av den skola, vid vilken hon varit anställd, eller vid inskränkningen av densamma, kunna, efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall, erhålla för viss, av Kungl. Maj:t bestämd tid ersättning av statsmedel för mistad anställning, varvid i övrigt de av 1927, 1928, 1929 och 1930 års riksdagar beträffande vissa lärarinnor vid statsunderstödda högre flickskolor i dessa hänseenden angivna förutsättningar och grunder skulle äga motsvarande tillämpning,

skolande dessutom såsom förutsättning för det under b) gjorda medgivandet gälla dels att vederbörande lärarinna icke kunnat beredas anställning vid statsläroverk eller statsunderstödd kommunal eller enskild läroanstalt, dels ock att hon vid tiden för entledigandet från sin befattning under minst fem år varit vid dylik läroanstalt anställd med tjänstgöring av sådan omfattning, som angäves av 1927, 1928, 1929 och 1930 års riksdagar;

II. avslå Kungl. Maj:ts i förevarande proposition under b) gjorda framställning, i vad den avsåge tillerkännande av pension.

Herr Björck, Wilhelm: Herr talman! I det skick, vari denna utskottets hemställan befinner sig, har jag intet annat yrkande än på bifall, men med hänsyn till den föreliggande frågans innebörd och betydelse nödgas jag understrika vissa delar av utskottets motivering.

Vad beträffar den första punkten i propositionen, vilken i huvudsak biträdades av utskottet, innebär den, att de medgivanden, som riksdagen tidigare har lämnat privatläroverkens personal, i den mån som denna personal drabbas av arbetslöshet på grund av skolreformen, skola utsträckas även till enskilda mellanskolor samt högre goss- och samskolor, så snart sådana skolor *nedläggas*.

Nu har emellertid i propositionen åberopats ett särskilt fall, vilket föranlett utskottet att understrika den bestämda förutsättningen, att innan medgivandet i fråga tages i anspråk, noggrann undersökning verkställes, huruvida läroanstaltens nedläggande verkligen förorsakats av någon av här angivna grunder. Saken är nämligen den, att den utredning, som förebragts i det åsyftade fallet, kan inte anses hava klarlagt, att de anförda förutsättningarna verkligen föreligga. Undersökningen är inte tillräckligt ingående för att det skall kunna anses styrkt, att det här rör sig om en verkan av skolreformen.

Jag har själv sett en smula på lärjungesiffrorna för den skola, Lundenska

privatskolan i Göteborg, som det gäller, och då funnit, att dessa under 1927 till 1930 inte nedgått med mer än 18 lärjungar i de statsunderstödda klasserna, från 121 till 103, vill jag minnas, och följaktligen är det i hög grad diskutabelt, om nedläggandet varit *framtvingat* av skolreformen. Snarare tala de föreliggande omständigheterna för att det i stället är Göteborgs stadsfullmäktiges beslut att indraga det kommunala understödet, som därvidlag ensamt varit avgörande. Det måste också uppmärksammas att åtminstone vissa av lärarinnorna i detta fall gått in till Kungl. Maj:t och begärt dispens från avläggande av folkskolläroexamen, en fråga, som för närvarande ligger under prövning, och det är tänkbart, att man kan tillgodose dem på ett tillfredsställande sätt, utan att staten behöver utsträcka sina förpliktelser.

Vidare är det av vikt med hänsyn till den skola, som det här är fråga om, att noga uppmärksamma, att utskottet har begränsat sin understödsverksamhet till lärarinnor inom de statsunderstödda klasserna. Den nyssnämnda skolan är nämligen en mycket underlig skola ur organisatorisk synpunkt. Den åtnjuter statsunderstöd för de fyra högsta av tio klasser. Skulle den fortsatta undersökningen invändningsfritt ådagalägga, att förutsättningar för statsin-gripande föreligga, kan detta icke få gälla andra än de lärarekrafter, som bestritt undervisningen i dessa fyra klasser. De lärarinnor, som ha haft sin verksamhet i de sex klasser, vilka motsvara folkskolans stadium, kunna givetvis icke göra anspråk på något omhändertagande av statsverket.

Vad så beträffar den andra punkten av propositionen, så har utskottet i denna vidtagit en mycket betydelsefull jämkning. Jag vill särskilt betona, eftersom jag endast med stor tvekan har kunnat biträda den kläm, som utskottet föreslagit, att jag har gjort det *endast* under den bestämda förutsättningen, att den begränsade tid, om vilken utskottet här talar, verkligen också blir mycket begränsad. Uppmärksammas måste också, att understöd kan utgå *uteslutande* i syfte att möjliggöra komplettering av utbildningen eller i avvaktan på anställning i statens eller annan tjänst såsom ordinarie eller extra ordinarie lärare.

Det är sålunda inte alls fråga om, att riksdagen här har gått in för den anordning, som skyttade i den ursprungliga framställningen, att från privatläroverk avskedade lärarinnor i 30-årsåldern skulle kunna för sin återstående livstid omhändertagas av staten. Detta betänkliga arrangemang har utskottet på goda grunder avböjt och i stället gått in för individuellt understödjande under *viss begränsad tid*, den saken är det ofrånkomligt att här i kammaren fastslå.

Jag tror, att med en sådan utformning av understödsbestämmelserna skola konsekvenserna för statsverket och det allmänna inte bli så stora, samtidigt som givetvis lärarinnornas intressen äro tillgodosedda så långt man överhuvud möjligen kan gå utan att vara orättvis mot statens egna befattningshavare. Det är emellertid i hög grad önskvärt för att icke säga nödvändigt för att förhindra orättvisor i tillämpningen, att Kungl. Maj:t, när det gäller att utforma dessa föreskrifter, tillförsäkrar någon statlig myndighet *avgörande inflytande över det sätt, på vilket privatläroverken entlediga de hos dem anställda*. Det bör t. ex. inte få ligga i privatläroverkens skön att avskeda ersättningsberättigade lärarinnor och bibehålla andra, som blivit anställda efter den 1 mars 1927. I så fall kommer staten att på en omväg få en understödspflicht, som aldrig har varit avsedd och som uppenbarligen går utöver rämärkena för det rimliga. En huvudsak vid tillämpandet av denna understödsverksamhet är alltså, att det blir en statlig myndighet, som får avgöra, när entledigande skall ske. Man har redan i detta avseende kunnat skönja vissa försök till missbruk, och det är angeläget, att när man nu här väsentligt, åtminstone principiellt, vidgar gränserna för den statliga understödsverksamheten, man också tillser, att själva grunden, entledigandet, underkastas noggrann statlig kontroll, så att

Ang.
ersättning åt
vissa lära-
rinnor vid
enskilda läro-
anstalter.
(Forts.)

Ang.
ersättning åt
vissa lärar-
rinnor vid
enskilda läro-
anstalter.
(Forts.)

det inte blir enskildas godtycke, som kommer att bestämma över statsverkets kostnader.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Rosén*.

Herr **Bergqvist**: Det utlåtande, som föreligger i denna fråga, är resultatet av en kompromiss inom utskottet, och jag hade verkligen tänkt, att vi skulle slippa att diskutera denna fråga i kammaren, när vi ha gått herr Björck till mötes så långt, som vi ha gjort. Jag vet ej, av vilken anledning herr Björck synes ha en sådan motvilja mot att man skall visa billighet mot dessa lärarinnor. Under hela behandlingen i utskottet har herr Björck på allt sätt sökt förne å utskottet att resa svårigheter i vägen för att man skulle på något sätt trygga deras ställning, ifall de bleve utan plats.

Herr Björck har särskilt framhållit, att det skall noga nagelfaras, huruvida vederbörande skolor nedlagts på grund av 1927 års skolreform. Ja, nu ha vi ju också skrivit i utskottets utlåtande, att en sådan noggrann undersökning skall ske, och då hade vi tänkt oss, att ej herr Björck skulle behöva uppträda i kammaren med någon pekpinne åt regeringen, om hur den skall förfara, när den kommer att behandla hithörande frågor. Jag är viss om, att regeringen noggrant prövar denna sak, oavsett om herr Björck ger anvisning om, hur det skall ske eller icke.

Jag har ej kunnat underlåta att yttra dessa ord, för att ej herr Björcks uttalande skall få stå oemotsagt i kammarens protokoll. Jag har hela tiden haft den uppfattningen, att liksom man emot lärarinnorna inom alla andra skolformer sökt visa tillmötesgående och skydda dem emot att bli utkastade utan anställning, så bör man också göra det med dessa. Jag har naturligtvis ingenting emot, att det sker en prövning av anledningarna till respektive skolors nedläggande, och ej heller har jag något emot, att man prövar, huruvida avskedanden vid inskränkningar i skolornas verksamhet ske efter rimliga normer. Men jag är övertygad om, att regeringen, oavsett vad herr Björck säger, kommer att underkasta varje särskilt fall en noggrann prövning.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Theelin* och herr *Carlsson, Carl*.

Herr **Björck, Wilhelm**: Herr talman, bara några få ord med anledning av den siste ärade talarens yttrande. Det är alldeles riktigt, att utskotts-förslaget är en kompromiss, vari efter min mening avdelningens ordförande med det — jag vill ej säga lättsinniga men i alla fall mycket rundhanta sätt, varpå han bedömt propositionen, har dragit det längsta strået och jag det kortaste. Och då måste jag ha anledning och rätt att få motivera, varför jag har kunnat biträda ett yrkande, som formellt går så långt som det, som utskottet här har framlagt, och längre än vad jag i grunden finner av omständigheterna betingat.

Det har ej alls varit min avsikt att här komma med någon pekpinne för regeringen. Jag betvivlar inte, att den nuvarande regeringen förmår läsa ut riksdagens avsikter, men, herr Bergqvist, det inträffar, som bekant, emellanåt regeringsskiften, och vi ha ju upplevt regeringar, som visat anmärkningsvärt ringa förmåga att förstå vad som stått att läsa i riksdagsskrivelser. Med tanke på denna eventualitet är det ett utslag av försiktighet att i protokollet kommentera grundtexten. Man har så mycket större anledning därtill i det föreliggande fallet, som jag tror, att utskottets majoritet — i motsats till herr

Bergqvist — var övertygad om, att den förebragta utredningen icke var tillfredsställande och de föreslagna åtgärderna i mycket alltför riskabla. Med glädje konstaterar jag, att avdelningens ordförande i dag inte har något emot, att en noggrann prövning verkligen sker om förutsättningarna för hjälpåtgärder i enlighet med riksdagsbesluten äro förhållanden. Det har tyvärr funnits situationer under utskottsarbetet, då det har förefallit, som om enligt herr Bergqvists mening en sådan prövning vore alldeles överflödigt.

*Ang.
ersättning åt
vissa lärar-
rinnor vid
enskilda läro-
anstalter.
(Forts.)*

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 316, gjorda framställning angående tillfälligt lönetillägg åt vissa vaktmästare m. fl., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 381) om arvsskatt och skatt för gåva jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 39, i anledning av väckt motion angående beskattningen av äkta makar och om hänsynstagande vid beskattningen till försörjning av hemmavarande barn.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Herr **Reuterskiöld** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Den 22 oktober 1927 uppdrog Kungl. Maj:t åt generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen att gemensamt verkställa utredning rörande möjligheten av att genom ökad användning av gemensamma lokaler och gemensam personal åstadkomma kostnadsbesparing för statsverket. Man torde icke misstaga sig, om man sätter detta beslut i samband med bland annat den omständigheten, att under året en sammanslagning av postverket och telegrafverket ägt rum i två av våra grannländer: Danmark och Finland. Frågan hade för övrigt tilldragit sig sådan allmän uppmärksamhet, att 1927 års statsrevisorer, som ansett en förening av postverket och telegrafverket i Sverige till en förvaltning nyttig och därjämte ur besparingssynpunkt synnerligen önskvärd, påyrkade, att en skyndsamt och objektiv utredning företoges rörande de former, under vilka en dylik sammanslagning lämpligen borde äga rum. Huvudsakligen med hänsyn till den av Kungl. Maj:t anbefallda utredningen — vilkens resultat ansågs böra föreligga innan ståndpunkt fattades till frågan om sammanslagning — för- anledde statsrevisorernas uttalande icke någon riksdagens åtgärd.

*Interpellation
ang. samman-
slagning av
post- och
telegrafverken.*

I Danmark hade sammanslutningen av de två verken skett efter relativt korta förberedelser. De stora ekonomiska fördelar, åtgärden ansågs komma att medföra för staten, övertygade de tveksamma. Regeringsförslaget i ämnet fram- lades den 27 mars 1927, riksdagen fattade sitt beslut i slutet av maj 1927 och lagen om sammanslutningen trädde i kraft den 1 juni 1927.

Första kammarens protokoll 1931. Nr 38.

*Interpellation
ang. samman-
slagning av
post- och
telegrafverken.
(Forts.)*

Nu hava mer än 3 år förflutit, sedan Kungl. Maj:t lämnade uppdraget att utreda samma fråga för Sveriges del till generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen utan att något resultat härav, så vitt känt är, föreligger. Emellertid utgår med år 1931 tiden för båda dessa verks nuvarande chefers förordnanden. Generaldirektören och chefen för postverket är för närvarande förordnad för 6 år t. o. m. 1931 och nuvarande generaldirektören och chefen för telegrafverket, som 1927 erhöll sitt förordnande, fick detta icke som vanligt på 6 år, utan blott t. o. m. 1931 års utgång, tydligen i syfte att möjliggöra förordnandet av en gemensam chef fr. o. m. 1932, därest utredningen skulle utmynna i ett beslut om verkens sammanslagning.

Det är väl känt, att de båda verken själva motsätta sig sammanslagnings-tankens förverkligande, men denna omständighet, som i och för sig är fullt naturlig och förklarlig, utgör intet bärande skäl mot sammanslagningen. Av synnerlig vikt är, under dessa förhållanden, att frågan nu snabbt bringas till avgörande, och då det för riksdagen synes vara av vikt att erhålla klart besked härom, anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande spörsmål:

1) Har herr statsrådet för avsikt att påskynda den ovan berörda utredningen, så att förslag kan komma under prövning av nästa års riksdag?

2) Vill herr statsrådet underlätta en lösning därigenom, att de båda verkens chefer icke erhålla förnyat förordnande för mer än ett år varje gång, intill dess ärendet blivit slutbehandlat?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

*Begäran att få
framställa
interpellation
i anledning av
händelserna
i Adalen.*

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Vennerström**, som anförde: Herr talman! Jag anhåller att få framställa en interpellation av följande lydelse.

Med tillfredsställelse har man mottagit regeringens beslut att tillsätta en auktoritativ och allsidig undersökningskommission för att konstatera förloppet vid och ansvaret för de tragiska händelserna i Adalen. Men ännu vilar i visst avseende ett dunkel över regeringens åtgärder, som dessutom icke synas vara helt tillräckliga. Ingenting har meddelats om de instruktioner och fullmakter, med vilka undersökningskommissionen av regeringen utrustats. Det är icke känt, huruvida sådana överhuvud taget existera. Mot högsta åklagarmyndigheten i Adalen, representerad av landsfogden Pählman, har riktats synnerligen grava anklagelser, dels emedan han till stor del varit ansvarig för de myndigheternas anstalter, som föregingo dödsskotten, dels emedan han skulle ha lämnat oriktiga uppgifter, som vilselett regeringen, riksdagen och den allmänna meningen, dels emedan den preliminära polisundersökningen efter dödsskotten icke lagts på ett sådant sätt att rättskänslan kan känna sig tillfredsställd. Från torsdag middag och fram till söndag kväll hade ännu icke någon som helst polisutredning på ort och ställe ägt rum. I stället synes landsfogden ha förlagt sitt utredningsarbete till militären i Sollefteå, vilken tillsammans med honom bär en väsentlig del av ansvaret. Den opartiskhet vid undersökningens fullföljande, som regeringen utlovat, kräver ovillkorligen en annan och opartisk åklagarmakt. Och vid sidan av spörsmålet om den civila åklagarmakten reser sig frågan om det effektiva utrönandet av de militärpersoners ansvar, som icke falla under civil åklagarmakts behörighet.

På dessa grunder anhåller jag om tillstånd att till statsministern få framställa följande frågor:

1) Med vilka instruktioner och fullmakter har den opartiska undersökningskommissionen utrustats?

- 2) Anser icke statsministern att den tjänstgörande åklagaren, landsfogde Pählman, omedelbart bör sättas ur funktion?
- 3) Anser icke statsministern det önskligt och nödvändigt att genast en annan, särskilt kvalificerad och absolut okomprometterad åklagare tillförordnas?
- 4) Vilka åtgärder kunna väntas vidtagas i syfte att utröna de militärpersoners ansvar, som till äventyrs icke falla under civil åklagarmakts behörighet?

Begäran att få framställa interpellation i anledning av händelserna i Adalen.
(Forts.)

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 233, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad tid för kronouppbörderna jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten jämte i ämnet väckta motioner;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statsbana Malung—Vansbro m. m.;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning om anslag till utredning rörande luftfartsled Stockholm—Malmö jämte en i ämnet väckt motion;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett markbytesavtal mellan kronan och Göteborgs stad m. m.;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för utvidgning av Skillingaryds skjutfält;

nr 157, i anledning av kamrarnas återremiss av statsutskottets utlåtande nr 90 angående Kungl. Maj:ts proposition i fråga om riktlinjer för avlämnande till riksdagens revisorer av räkenskaper m. m.; och

nr 158, i anledning av riksdagens år 1930 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1929—30 juni 1930; ävensom

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till spannmålsodlingens stödjande jämte i ärendet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.35 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.